ВІСТІ КОМБАТАНТА

2

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1978

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Воянів Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. воянів І УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. воянів УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Associbtion in Canada.

Address:

VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:

Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція
застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1978 РІК:

США і Канада річна передплата 10.00 долярів.
Поодиноке число 2.50 дол.
В усіх інших країнах рівновартість амер. доляра

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Арґентіна:

Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina

Австрія:

Dr. S. Naklowycz
Dresdner Str. 124/III/19
1200 Wien XX., Austria

Printed by Kiev Printers Ltd., 860 Richmond Street West, Toronto, Ontario, M6J 1C9

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РІК 1978 ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК Ч. 2. (94)

ЗМІСТ

Ярослав Курдидик

З ШОЛОМОМ ПО ВОДУ...

Рядки усіх віршів я писав багнетом,
Якого вмочав я — в мою кров вогнену
В той час надо мною в синьому наметі,
Дзвонили зорі з піднебних теремів...

Я так, без розбору, у мої сонети
Для того, щоб ямби були гомінкіші —
Вкладав скрегіт танків і зойк кулеметів,
Щоб вони бреніли, снажно і чіткіше!...

Горіли села й міста в румовищах,
Куріла димами зранена землиця,
А ми пробивались, щоразу то ближче —
До Тебе Священа, Козацька Столице!...

Минали в дорозі зголоджених діток
Й на свіжих могилах з білими хрестами —
Заломані руки в чорному зодітих,
Матерів-страдниць... І вдів безталанних...

Хочу думки мої вмостити у стрільна
І стрілити ними з кожної гармати
Та в степу смаглявім, чутно-породільнім
Ще раз свої вірші кров'ю писати!...

Ех, мої ви думи!... Сонети й поеми —
Перекажіть людям всю печаль бездонну...
Й відбирайте кодом, крізь душі-антени,
Що я йду з шоломом, по воду!... До Дону!!!

Липень, 1977 р.

Коментар

Мирослав Малецький

НАЦІОНАЛІЗМ

Слово «націоналізм» в офіційному лексиконі сучасного світу стало поняттям немодним, непристойним, а навіть образливим. Його звичайно асоціюють з чинами вибуялих форм націонал-соціялізму і з ним посвоячених доктрин недавнього минулого. Очевидно, це — спрощення складного питання.

Природа розпоряджає неперевершеною скалею кольорів та їх відтіней і тільки співчувати б тим нещасливцям, що глядять на світ крізь призму чорного і білого.

Заторкуючи непопулярну і до якоїсь міри невдячну тему націоналізму, треба усталити зміст цього поняття. Може ще ніколи в історії політичної думки не було такого плутання понять і різного, часом протилежного, розуміння та інтерпретації їх змісту. Розуміння демократії на північному континенті Америки і в Західній Европі відмінне і часто протилежне розумінню у Східній Европі, Азії чи навіть Африці. Питання дефініції людських прав, громадських свобід і обов'язків дефінюють різно і співзвучно не з переконаннями, а з практичними потребами інтерпретуючих груп чи ідеологій. Беручи до уваги навіть відмінність виховання, тяжко добачити в тому добру волю чи невинне (з переконання) непорузуміння; радше не можна позбутися враження, що плутання цих понять має докладно визначену мету. Мабуть, в каламутній воді демагогії, тобто до непізнання спотвореної демократії, легкше осягнути владу і впливи людям без скрупулів і громадської відповідальности. Гін до влади знавці трактують на рівні з гоном про продовження роду і самозбереження. В час домінації мас — треба погодитися, що вона тепер існує — якщо навіть не на ділі, то на словах, демагогічно зафарбовані гасла скорше просякають до її свідомости своєю нескомплікованістю і мнимою простотою. Критична аналіза проблем ніколи не була сильною сторінкою

мас, бо майже завжди їх стимулювали емоційні, а не розумові первні. Та сама маса в неділю кригала в Єрусалимі «осанна, осанна», а кілька днів пізніше — «розпни, розпни його».

Згально і в позитивному розумінні, націоналізм треба інтерпретувати як спільноту інтересів групи, пов'язаної спільною мовою, традиціями, живугої на тій самій території. У такому розумінні націоналізму не можна добагити нігого злого. Та як одиниці, родини, роди, племена, так і народи стараються забезпегити і продовжити своє існування. Це притаманне людям. Людина живе у спільноті й тим самим уважає добро спільноти за конегність з тогки зору свого власного інтересу та найближгих до неї людей. Немає підстав думати, що це в майбутньому зміниться. Якщо залишити на боці ще недоказану теорію про ґенетигну предетермінацію людського роду, в історії людства бракує прикладів, щоб ними доказати протилежне. Людську вдагу можна «зцивілізувати», ошляхетнити, але либонь ги можна її ґрунтовно змінити. Вбивство завжди буде вбивством, незалежно від того, ги його поповнили при допомозі каменя ги електригних лугів. Навіть інтернаціональні доктрини, яких в історії не бракувало в різних відмінах, не потрапили змінити вище сказаного. Марксизм в більшовицькому виданні докотився до вимовної сентенції Сталіна, що всі народи рівні, але російський народ «рівніший і передовіший». З вибухом 1-ої світової війни французькі комуністи відійшли від проголошуваного ними гасла міжнародньої пролетарської солідарности і включилися в лави борців за інтереси Франції. Чи це не парадокс, що саме інтернаціональні доктрини приневолені на практиці відкликатися до національних погувань народу, до його патріотизмун й охоти боронити свою батьківщину. Тим самим вони прилугуються до тверджень націоналістигної думки, яка визнає національні сантименти могутньою і неперевершеною рушійною силою політигних і соціяльних процесів.

У т. зв. «інтернаціональному» радянському виданні слова «родіна», «отгественная война,» «радянський» (цей вислів став синонімом окреслення «російський») не сходить з порядку дня, хог вгені соціялістигні теоретики навгають, що пролетаріят не має батьківщини.

В розумінні спільности інтересів, без огляду на суспільні кляси ги верстви, націоналізм питомий кожному народові.

Минуле майже безупину наводить приклади вияву і тривалости національних погувань, і саме вони творять зміст і сенс так окресленого націоналізму. Його без труду можна зіндентифікувати в усіх народів, не зважаюги на форму їх правління, будь-то демократигну, диктаторську, монархістигну ги іншу. Націоналізм виявляється різно наголошуваний, більш або менш явно, але він виступає і це треба мати на увазі. У тому сенсі він навіть не ідеологія ги доктрина, але реальний життєвий факт.

Щойно XIX сторіггя оформило націоналізм в окрему ідеологію, а в консеквенції створило підстави для практигної її дії. Ідеологігний націоналізм, як його розуміла більшість теоретиків, — це в першу міру перебільшене національне погування переціннювання вартости власного народу у відношенні до інших народів, а в дальшому — це намагання накинути іншим свій стиль життя, свою мову тощо.

«Наукова думка» видала в Києві Словник української мови в якому так окреслюється націоналізм: «реакційна буржуазна ідеологія й політика в галузі національних відносин, яка проповідує зверхність національних інтересів над соціяльними, панування однієї нації за рахунок пригнігення іншої, розпалює національну ворожнегу, заперегує дружне співробітництво і взаємнодопомогу між націями» (5-ий том, ст. 232). Якщо в цій дефініції замінити «реакційна буржуазна» на «радянська соціялістигна», а «зверхність національних інтересів» на «зверхність російських інтересів», то не змінююги укладу слів ги пунктуації, маємо готову дефініцію совєтського соціялізму у практигній дії.

Кожна людина і кожний народ має право на свою особовість, на тільки для нього питомі прикмети характеру, право плянувати і формувати свою долю по власній вподобі. Чуже втругання, гужі погання і накидування своїх форм життя іншому народові небажані і шкідливі. Переоцінювання вартостей свого народу доводить до нездорових виявів, до расизму, мегаломанії і нетерпимости.

Перетягнена струна вибуялого націоналізму мусить довести до ненависти і взаємного винищування. Спроби асиміляції меншин не давали довготривалих результатів. Пригадати б тільки політику багатонаціональних держав і проаналізувати

їх висліди. Навіть найсуб'єктивніший, але чесний дослідник ствердить шкідливість, безсенсовність і безперспективність асиміляційної політики на довшу мету. Ірляндці у Великій Британії, французи в Канаді, бретанці у Франції, катальонці і баски в Еспанії, хорвати в Югославії — достатогні приклади на глибину національних погувань окремішности народів. Огевидно, це тільки ствердження фактів, а не попирання того ги іншого боку цих конфліктів. Кожний має право прямувати до того, що вважає для свого народу за найкраще. Ступінь переконання в слушність своєї справи й охота за неї постояти вирішать долю цих народів.

В наших українських писаннях недавного минулого і аж до тепер можна найти і неприхильні оцінки організованого українського націоналізму. Ясно, що при цьому треба зіґнорувати офіційне радянське писання на цю тему, бо відомо, що «українському буржуазному націоналізмові» закидають все те, що практигно і брутально виконує та проводить в життя радянська влада на наших землях. В діяспорі, зокрема ті наші кола, що залюбки називають себе прихильниками лівого напряму, добагують, якщо вірити їх писанням, майже історигну катастрофу в існуванні організованого українського націоналізму. Цей погляд дуже односторонний і свідгить про каригідну непоінформованість і іґнорантство.

Якщо погодитися, що кожний народ — це спільнота інтересів людей із спільною мовою, історією і завданнями на одній території, яка має право на індивідуальне життя і способи та методи його формування, тоді не можемо викреслити з тієї катеґорії нашого народу. Його довга неволя була виявом хвилевого приспання національної свідомости. Щойно XIX-те сторіггя принесло прояви його пробудження. Неуспішна наша визвольна боротьба унаглянила потребу організованого руху, бо без організованості годі щось осягнути.

З цього переконання зродився організований український націоналізм. З перспективи та узгляднюючи факти, не «побожні бажання», треба ствердити, що основою і першою метою нашого націоналізму було намагання відзискати і закріпити свою державність. В цьому мета і суть українського націоналізму. Все інше додане, перероблене, абортивно перещеплене, — це непродумані до кінця додатки, зроблені під

впливом моди і гасу. І треба погодитися з критиками, що не суть, але саме ті додатки не принесли нам слави ні користи. Система провідництва, хог необхідна в підпільній діяльності, гужа нашій психіці. Коли в Західній Европі ще можновладно царював абсолютизм, наші запорозькі козаки ги церковні братства вже з переконання послуговувалися демократигним способом правління. Доброго ставлення нашого народу до гужинців живугих в Україні, ги іншокровних співгромадян не можливо викреслити з нашої історії.

Погляньмо хог би на прихильність і симпатію до нас у писаннях польських авторів, яким довелося жити на українських землях (колишня т. зв. «українська школа» в польській літературі, а в наших гасах напр. визнагний поет і публіцист Юзеф Лободовський). Хотілося б в нас знайти таку літературу, яка з переконання і без примусу писалаб так про країни і народи з якими нам не завжди довелося жити у згоді.

Ані система провідництва, ані відношення нашого народу до гужинців не підкреслюють типового з ідеологігного націоналізму, а вже ніяк не можна приписати йому охоти накидувати іншим свій стиль життя. Вправді були ексцеси у практигній діяльности українського організованого націоналізму, хог би для прикладу, його відношення до наших польських сусідів не дає нам пригин до самовдоволення, навіть якщо брати до уваги факт, що український націоналізм натрапляв на не менше неуступгивий польський націоналізм. Не обійшлося без надуживань також щодо наших земляків; нетерпимости і єдиноправильности не вдалося обійти українському організованому націоналізмові.

Критики закидають українському націоналізмові, що він не потрапив втриматися одним монолітним рухом. Треба сумніватися, ги це вже аж таке трагігне з тогки зору наших інтересів. Поперше, розбиття в нашому національному таборі — це наслідок еміґраційних відносин. Політигна еміґрація, не тільки наша, завжди має тенденцію до атомізації. Тим законам і ми підлягаємо. Подруге, це розбиття уможливило вирватися українській політигній думці із заскорузлих форм минулого, віджитого і тепер уже неактуального. Зло не в самому розбитті, але в методах взаємного поборювання. Саме ці методи свідгать про ще не дуже заавансований рівень нашої політигної культури.

Український націоналізм відограв свою позитивну ролю в житті і боротьбі нашого народу. Він зміцнив його національні почування, поширив і поглибив стан народної свідомости. Він безсумнівно вирішально пригиниться до відновлення української державности. Український націоналізм — це історичний факт, і в правильному розумінні корисне явище в житті українського народу. Для визначного італійського націоналістичного ідеолога, Дж. Маццині, боротьба за національну свободу і демократію це одне і те саме. Свободу мусять здобути самі громадяни. «Дерево свободи тільки тоді породить овочі, коли громадяни його посадять, кров'ю піділлють і відвагою обгородять». Чи можна щось більше до цього додати?

Генералові П. Шандрукові сповнилося 89 років життя

З нагоди уродин кол. Головнокомандуючого Української Національної Армії ген. штабу генерал-полковника Павла Шандрука, якому сповнилося 89 років життя, відвідала його у Трентоні в неділю, 5-го березня ц. р. делеґація Головної Управи Браства кол. вояків І-ої Української Дивізії УНА та Крайової Управи Братства в ЗСА вітаючи його з уродинами та передаючи уродинові подарки.

В делеґації взяли участь заступник голови Головної Управи Братства Роман Данилюк, голова Станиці Братства в Нью Йорку, інж. Степан Шепарович та від Крайової Управи Братства в ЗСА її голова мґр. Богдан Артимишин і інж. Михайло Ліщинський.

О. Л-ий

Редакція Вістей Комбатанта прилучується до побажань Проводу Братства к. Вояків І УД УНА та шле також побажання кріпкого здоров'я та многих літ.

Сучасне

Іван Кедрин

ЗМІНЛИВИЙ СВІТ

День за днем і рік за роком минають і наче нічого у світі не змінюється. Проте це омана: сучасні затрачують перспективу, так само, як члени рідні, які завжди одно одного бачать і стрічають, не запримічуючи змін, що їх робить час на обличчях і поставі рідних. Проте на наших очах таки відбуваються історичні зміни у світовій ситуації і також зміни в Україні, дармащо назверх все ще існує там та сама жорстока, нелюдська русифікаторська й екстермінаційна окупаційна система.

На наших очах ліквідуються рештки світового колоніялізму: нема сумніву, що володіння невеличкої білої меншини над великою більшістю чорного населення у Родезії та Південно-африканському Союзі добігає до кінця і що це тільки вже питання розмірно недовгого часу, коли владу у тамошніх країнах переймуть чорні мешканці. Західня преса стурбована тепер вже тільки питанням, щоб на зміну проблемі "чорні-білі" не прийшла проблема "червоні-білі". Цей острах спричинений "експортом революції", що його веде Москва, яка у відношені до африканської Анґолі покористувалася сателітським військом з Куби. Проте спроба поширити той "експорт революції" з Анголі на сусідне Конго (офіційно Заїре) — стрінулася з рішучим спротивом: Франція вислала в допомогу урядові Заїре літаки, а Марокко військо. Хто може сумніватися, що це сталося без згоди і відома чи й активної допомоги З'єднаних Стейтів?! Виступи нового американського президента Джімі Картера на вершинній конференції у Лондоні та, ще виразніше, на конференції 15-ох країн Атлянтійського Союзу (НАТО) не залишають сумніву, що американська державна верхівка здає собі справу із загрозливого зросту збройної сили СССР: сам Картер і його секретар оборони Бравн підкреслювали, що совєтське збро́єння далеко переростає оборонні

потреби СССР і тому треба або договоритися, щоб СССР припинив намагання "наздігнати і перегнати" Америку своїми збройними силами, або збільшити власні збройні сили — не тільки одної Америки, але й усіх країн НАТО.

Імперіялістичний розгін Совєтського Союзу черпає свої сили (і дотеперішні успіхи) з двох головних джерел: байдужности чи сліпоти Заходу та браку повної єдности на Заході, де діють такі взаємносуперечні сили, як з одного боку керівні чинники політики і збройних сил, з другого — керівні чинники промислу і торгівлі, наставлені на зберігання "великого економічного простору" сучасної російської імперії, як найкращого торговельного контрагента. Проте у цій ділянці теж зайшли і далі заходять зміни — на краще. Новий американський президент включив оборону людських прав у закордонну політику Америки, як один з її невідхильних чинників. В уряді Картера є репрезентанти різних кіл і напрямків великого американського суспільства. Наприклад, державний секретар Сайрус Венс — це професійний дипломат, наставлений на гладкі назверхні форми та внутрішні компроміси, але головою Крайової Ради є Збіґнєв Бжезінський польського роду та головою новоствореного департаменту енергії Артур Шлезінджер, колишній секретар оборони, який вславився своїми різкими виступами проти політики "детанту" кол. державного секретаря за Ніксона і Форда, Генрі Кіссінджера. Існування велитенського арсеналу атомової зброї силує виминати збройний зудар, як катастрофу для всього людства. Але вже під час своєї передвиборчої кампанії Картер раз-у-раз підкреслював, що "детант" не може бути однонапрямковою політикою, яка приносила б тільки користь Совєтському Союзові, а Збіґнєв Бжезінський у свому великому інтерв'ю в журналі "Ю. С. Нюз енд Ворльд Ріпорт" з 30 травня 1977 р. п. з. "Новий виклик супроти Росії" потвердив, що Совєти не можуть проповідувати співпрацю з Америкою і взагалі із Заходом та водночас підривати їх. Він рішуче заперечив, наче би уряд Картера "на одну стопу" відступив від своєї первісної постави у справі людських прав. Це — мовляв — тільки засоби комунікації, (преса, радіо, телевізія) одні справи роздувають до розмірів сенсації, інші промовчують і цим створюють ілюзію, наче би уряд змінив свою настанову, чого насправді нема...

До змін, до яких ми вже привикли, як чогось нормального, треба обов'язково зарахувати рух спротиву в Совєтському Союзі, зокрема в Україні. Ми не знаємо всіх детайлів того руху, зокрема — наскільки він охопив маси вшир і вглиб, чи тільки все ще обмежується до одиниць. Але туристи, які їздять туди і вертаються з власними враженнями та спостереженнями, стверджують парадоксальне явище, якого раніше не було: з одного боку посилення режиму терору, що згущує атмосефру страху, з другого зріст відваги та зріст ненависти до режиму, як потенціяльної смертельної загрози для Кремля. На наших очах відбувається процес всезагального освідомлення всього вільного світу про справжній характер совєтського режиму. Ще кілька років тому були неможливі такі заяви, статті і цілі книжки про страхітливі відносини в СССР, як тепер вони є на денному порядку в усіх вільних країнах світу. Хоча кремлівські володарі далі стоять на становищі, що їхня внутрішня політика поліційного надзору над усіма своїми громадянами із нелюдськими карами за кожний відрух у сторону свободи — це "внутрішня справа" СССР, і хоча відмова від цього принципу була б відмовою від тієї бази, на якій спирається взагалі вся державна система СССР, проте нема сумніву, що на довшу мету натиск Заходу на конечність здійснювати клявзулі Гельсінкського договору про людські права так само, як здійснювати прийняте на себе будь-яке торговельне зобов'язання, що та політика Заходу мусить довести до скріплення почуття самопошани у кожного підсовєтського громадянина. Вона мусить сприяти рухові спротиву, який спершу має гуманітарні риси, але з часом мусить прийняти й риси політичні: боротьбу за свободу колективу, не тільки одиниці.

Захід ще не дозрів до того моменту, щоб зрозуміти, що йдеться не тільки про права окремих совєтських громадян до свободи слова, друку чи релігійного вірування, а про право поярмлених Москвою народів до власної державности. Ми дотепер не чули ні одного слова від будь-котрого західнього державного мужа про те, що совєтська імперія побудована на завоюваннях зброєю і підступом, — що вона знищила стільки-то самостійних національних держав та що треба звузити "сферу впливів" Москви, що простягнулась по Дунай і Ведтаву. Останні відвідини віце-президента Мондейла в Юґославії

були ніби пересторогою на адресу Москви, щоб вона не пробувала поширити після смерти Тіта свою "сферу впливів" також на Югославію. Але ж ми знаємо із всесвітньої історії, що всі диктатори, яким удавалося поширювати свою владу на щораз нові території, грішили затратою почуття міри: вони завжди були "запаморочені успіхом", переступали міру і спричинювали цією своєю захланністю, жадобою влади і перебільшеною вірою у свої сили і свою безкарність, — свій упадок.

Ще недавно, ще за урядування у Вашінґтоні Генрі Кіссінджера представники американського уряду дуже пильно виминали все те, що могло "дразнити" Москву, отож ніколи одверто не говорили про ламання Совєтами конвенції про права людини чи Гельсінкського договору у тій точці. Але виборча програма Джералда Форда (між іншим — у чималій мірі з вини його жалюгідного вислову, що "у східній Европі нема володіння Совєтського Союзу"), — відійшов Кіссінджер і змінився тон закордонної політики Америки. Картер, Венс, Бжезінський і Янґ (перший чорний амбасадор ЗСА в Об'єднаних Націях) вже не лякаються "дразнити" Москву заторкуванням проблеми людських прав. Вони все ще лявірують, вони все ще хочуть "договорюватися", сам Бжезінський заявив, що він не цурається слова "детант", тільки хоче вкласти в нього інший зміст, вони ще говорять тільки про права чорних в Африці до володіння на своїх землях. Але можна зважитися на пророцтво, що недалекий уже час, коли західні державні мужі підуть ще крок далі і заговорять не тільки про права людей до примітивних свобод, але й права народів до своєї державної волі. Це буде початок процесу деколонізації Сходу Европи. Може треба буде ще довго на це чекати, може це будуть спершу тільки несміливі натяки, але вони прийдуть і будуть кріпшати і мусять доводити до загострення, а не злагіднення відносин між двома світами — волі і невільництва.

Ми є свідками цих процесів із дуже малими можливостями впливати на їхній хід. Все ж. активізм вільних українських громад у всіх країнах поселення, зокрема та особливо в ЗСА і Канаді, має таки деякий вплив на закордонну політику даних країн та на духово-політичний клімат широких кіл суспільства даних країн. Форд і Кіссінджер впевняли, що "тихою дипломатією" можна осягнути у Москві більше успіху, як го-

лосним криком. Але ж наші геройські члени руху спротиву заєдно твердять, що власне тільки криком можна осягнути поступки від Москви. Всі наші туристи, що вертаються з своїх прогулянок з України, твердять заєдно: нам казали "кричіть, кричіть якнайголосніше", — це, мовляв, єдиний найбільш успішний засіб, щоб переконати Москву, що вона мусить поступатися.

Вона поступиться найбільше тоді, коли в самій Україні зросте настільки почуття національної гідности, що люди перестануть боятися говорити голосно, всюди, на кожному публічному місці і в кожній установі — по-українськи. Тоді терор проти українства за те тільки, що воно — українство, — перестане діяти і стане неможливим. Процес у такому напрямку ніби ще невидний, проте він вже розпочався. Так само ніби невидний процес зросту недовір'я Заходу до всого "детантського" східнього партнера. Але цей процес відбувається в напрямку до ворожости, а не співпраці і замирення у користь світового миру й світового добробуту, як про це чудово вміють деклямувати наші західні державні мужі. Тільки божевільний мож бажати собі третьої світової війни. Але між війною та ідилією є широкий простір. Ми бачили і бачимо, як відбувається двобій за впливи у світі. Москві вдалося виграти в Анґолі і Етіопії, але програла в Індії і в північно-арабських країнах і дано їй виразно зрозуміти, що вона, Москва, не може вести політику "детанту" з Заходом та водночас підривати Захід своїми завоюваннями у різних частинах світу. З неписаними законами історії, за історичними прецедентами, за здоровим глуздом — теперішні процеси, що йдуть у світі і всередині СССР, мусять довести до провалу совєтської імперії.

Ярослав Курдидик

СУПЕРПОТУГИ ПЛЯНУЮТЬ ВОЮВАТИ ПОГОДОЮ

На Заході в дужеповажних фахових журналах, які переповідають та обговорюють всі більш важливі гідротехнічні побудови, що проходять на всіх континентах, присвячують в останній час найбільшу увагу Совєтському Союзові.

Москва, як це й було із будовою Біломорського Каналу, що його було побудовано на кістках "політичних і неблагонадійних в'язнів", розпочинає цим разом ще більше ґрандіозних розмірів гідротехнічні побудови. Вони мають на меті, відвернути води із рік, які пливуть до Сибіру, та повернути їх до південних обширів СССР, а в тому теж і до Центральної Азії.

Мова тут про проєкти двох каналів: "Камський Канал", якого мета сполучити ріку Печору із Камою і таким робом "перелити та підсилити водами цих рік" річище течії Волги, яке від 1945 року обнизилося на три метри. Кошти будови цього каналу, що його вже розпочато, виноситимуть понад 2 мільярди дол. Його довжина, включно із переливами та обхідними шлюзами, виноситиме 115 кілометрів.

І коли західні знавці дуже поважно оцінюють будову каналу Кама-Печора, вони на багато більше уваги відводять тепер другому проєктові, що має на меті скерувати води рік Обу і Тоболя за допомогою дуже складної гідротехнічної системи, до Центрально-Азійських Республік.

Поємна кількість води, що її хочуть відвернути та перелити у зовсім нові течії, дуже велика. А кошти, що будуть із цим пов'язані, переходитимуть суму 100 мільярдів дол. При тому слід згадати, що не лише західні, але теж і совєтські гідротехнічні фахівці побоюються, щоб цей ґрандіозний проєкт не мав від'ємного, а може і катастрофного, впливу на формування погоди, а в загальному теж і на континентальне довкілля.

Фахівці, головним чином із США, Великобританії, Франції та Західньої Німеччини, перестерігають, що відведення переливу свіжої, теплої води із сибірських рік до Арктичного

Океану може дуже побільшити арктичний льодовий, полюсовий "ковпак". А це у дальшому на свій лад — у відворотній дії — може змінити формування проявів погоди і впливати на рівень висоти океанів у цілій Північній Гемісфері.

Для інформації, СССР має на своїй території 13 відсотків свіжої води із загальної водопоємности світу. Однак, через приспішену та непередуману у наслідках індустріялізацію в роках 1970-1976, зуживання води зросло на 40 відсотків, коли добування води зросло заледве на 12 відсотків. За основний недолік розподілу води в СССР слід приняти факт, що 85 відсотків свіжої води знаходиться якраз на півночі, де живе заледве 15 відсотків населення, коли найбільше згущення населення на півдні, а в тому числі і в Україні, тобто 85 відсотків, може користуватися тільки 15-ма відсотками свіжої води.

Та в парі із заплянованою побудовою вище згаданих каналів, західня розвідка закидає СССР, що він, мовляв, "граючись цими заплянованими переливами води", які можуть мати непередбачені, може навіть і трагічні, наслідки, переводить ще грізніші експерименти — із "пересуванням і формуванням погоди".

Діло тут у тому, що від 5-ти років СССР, опираючись на відомій теорії, яку створив тому 50 років прогнозист, проф. Н. Тесля, що при допомозі високонасилених окремих радіохвиль, можна пересовувати, навіть і дуже великі та засяжні повітряні течії. За цією ж теорією виходить, що в той спосіб можна у великій мірі теж і впливати на "якість погоди".

У "Нейшенел Інкваєр" появилася дуже цікава вістка про те, що метою Совєтського Союзу є ніби "оберігати свої власні аґрикультурні обшири від наглих змін у погоді, продовжити сезон вирощування і таким чином, піднести свій власний урожай". Але при цій самій совєтській "оправдувальній теорії" "Нейшенел Інкваєр" відмічує, що для прикладу, минулорічний нищівний мороз на Флориді, як теж і небувала посуха в Каліфорнії і на американських і канадських преріях — це, мовляв, теж діло цих самих совєтських грандіозних експериментів із "пересовуванням і опридірлюванням типу погоди".

Спираючись на теорію Н. Теслі, від приблизно трьох років на Заході теж переводять окремі експерименти із "вплива-

ми на формування погоди". Такі американські авторитети, як д-р А. Пугаріч і проф. К. С. Бейлі, твердять, що понад усякий сумнів існує реальна наукова можливість (совети, мабуть, вже добилися такої можливості) електронними засобами пересовувати у високій атмосфері "провідні струї", які можуть впливати на формування "типу бажаної погоди".

Варто буде теж пригадати, що ще в 1964 році підписаний був договір між США і СССР (його підписало тоді ще понад 60 інших членів ООН), яким було заборонено "штучні зміни погоди і використовування їх, як окрему зброю".

Ось, для прикладу, більша кількість снігу, яка може впасти у відносно дуже короткому часі, може спаралізувати весь транспорт цивільного населення та унерухомити всі мілітарні операції на кожному важливішому бойовому плацдармі. Таке саме може статися від "штучно створеної" більшої зливи, яка може спричинити ще більше пошкоджень.

Або, теоретизуючи, відповідним "маневруваннями погоди" можна створити в залежності до потреби: штучну сніговію, велетенську зливу, нищівний градобій, або посуху; можна викликати торнада, циклони і привести людей до неуявних ще досі терпінь, включно аж до голоду.

І хоч досі всі ці "мневрування з погодою уважається за велику таємницю" то аж тепер виявляється, що під час війни у В'єтнамі першими переводили спроби із "маневруваннями погоди", якраз американці. Ще в 1967 році американці проводили експеременти із опадами штучних дощів на півночі В'єтнаму. Ця операція мала кодову назву "Оперейшен Попей".

Із ще тоді перевірених, а тепер підтверджених вісток виявляється, що вплив на збільшення дощових опадів не був надто великий, а окремі експеременти із намаганням викликати штучні ґураґани і циклони, мали деякі, не надто великі успіхи.

Речники із вище згаданих експерементальних ділянок твердять, що досвіди із цією "новою зброєю" не припинюються з обидвох боків. За останніх десять років, які пройшли з того часу, може деякі осяги увійшли вже в таку стадію, що деякі військові теоретики завважують не без слушности, що, мовляв, воєнному мистецтву прибавилася ще одна, зовсім нова і неочікувана зброя: "воювання маневруваннями погоди!"...

Люди і опінії

Василь Федорович

"СУВЕРЕННІСТЬ" УРСР

В 1966 р. появилася в Києві, заходом Академії Наук УРСР, публікація п. н. "Українська РСР на міжнародній арені". Це збірка документів про дипломатичну й міжнародьо-правову діяльність УРСР від часу її виникнення (1917) аж до "добровільної" передачі свої зовнішньополітичних прав і функцій у віданя Союзу РСР (1923 р.). Всіх документів у публікації 319. Але, приблизно, лиш третина з них, з тих документів, походить від уряду чи інших наче-урядових органів УРСР (таких як: Рада народних комісарів, Центральний виконний комітет, Народний комісаріят закордонних справ і под.). Деякі документи видала УРСР спільно з Російською республікою, а ще інші походяті від Російської республіки, без участи УРСР, але й ці включено у повищу збірку. Деякі з документів не мають жодного відношення до зовнішньополітичної діяльності УРСР, як нпр. всякого роду пропагандивні відозви, звернення, маніфести до робітників, селян і салдатів, резолюції про "поточний момент і завдання партії" (з 6. березня 1919), резолюція КП(б)У про національне питання (4 травня 1921) та інші. Словом — ні дипломатії тут ні міжнародньоправності, а видано, щоб "більше" було.

Рід і форма тих документів теж різні: відозви, вимоги, декляраціі, декрети, договори, заяви, звернення, конвенції, листи, маніфести, меморандуми, накази, ноти, постанови, протести, протоколи, радіограми, резолюції, телеграми, угоди. Важливість тих документів теж різнородна, коли їх розглядати з точки погляду міжнародьного права.

Як зазначують на вступі впорядники, зокрема відповідальний редактор акад. В. М. Корецький, коло політичних завдань, що їх розвязувала або розвязанню яких сприяла Укр. РСР досить широке. Сюди належить: "боротьба за вихід з вій-

ни й за демократичний мир, викриття злочинних плянів і дій імперіялістичних держав, сприяння народам інших країн у боротьбі за свободу й незалежність, урегулювання міжнародних питань повязаних з наслідками війни, нормалізація відносин з іноземними державами" — оце й були б найважніші справи.

Шляхетні завдання, нічого казати. Хто ж не бажає мира, свободи, самовизначення, власної державности! Але впорядники мають ще одну ціль, мимохідну так сказати б, а саме боротьбу проти "інтриґ українських буржуазних націоналістів на міжнародній арені". Нема сумніву, що ця "мимохідна" мета є головною і їй мають послужити "суверенні відозви".

Розуміється,як це буває у всякій того рода публікації, УРСР у взаємновідносинах з іншими радянськими республіками, а передовсім з РРФСР "здійснювала братерське єднання і тісне співробітництво", а з капіталістичними країнами послідовно добивалась встановлення відносин на основі "взаємної поваги, територіяльної непорушности й державного суверенітету, взаємного невтручання у внутрішні справи одна одної, мирного вирішування спірних питань, рівноправного й взаємновигідного економічного співробітництва".

Стільки про згадану книжку, її зміст і ціль.

А тепер про суверенність УРСР, як її більшовицька Росія визнавала, підкреслювала, боронила, а тут-то-там переочувала або й явно нехтувала, залежно від власної потреби чи політичної ситуації. Після березневої (в більшовицькій термінології "буржуазної") революції, Україна під проводом Центральної Ради вступила (щоправда якось несміливо, бо треба було аж чотирьох універсалів) на шлях самостійности. Жовтнева, або більшовицька революція застала Росію в стані цілковитої анархії. Щоб рятувати цілість імперії, більшовицькі керівники кинулись на випробуваний спосіб здобути для себе маси, на обман, на приманчиві кличі: селянам — земля, робітникам — фабрики, інтелігенції й політикам — суверенність і самовизначення, а всім — воля, необмежена воля, свобода!

В листопаді (15. листопда 1917) проголошено за підписом Леніна, голови Ради нар. комісарів, і Сталіна, наркома по справам національностей, деклярацію про рівність і суверенність народів бувшої Росії, про їхнє право на самовизначення

аж до відокремлення й утворення самостійних держав. На підставі такого "дозволу" перший Всеукраїнський з'їзд (25 грудня 1917 р.) проголосив "свою" українську республіку як федеративну частину російської республіки, повідомив про це Раду наркомів РРФСР і, очевидно, проголосив рішучу боротьбу Центральній Раді. Рада наркомів РРФСР вислала урядові "братньої" української республіки привітальну телеграму й пообіцяла повну підтримку в боротьбі проти Центральної Ради. Не зважаючи на цю офіційну декларацію, поняття суверенности чи самостійности не вкладалось у звичний спосіб думання багатьох більшовиків на чолових постах, а з того приводу й приходило до непорузумінь між Москвою і Харковом, тодішньою столицею УРСР. Нпр. Антонов-Овсієнко, главнокоманувач більшовицької армії на Україні, діяв як "самодержець", призначував комісарів на Україні по своїй вподобі, так наче б взагалі жодного уряду на Україні не було. Народний секретаріят в Харкові протестував, слав ноту за нотою. Вкінці за діло взявся Ленін. Він вислав у січні (21 січня) 1918 р. Антонову-Овсієнкові листа такого змісту: "Доложіть усіх зусиль, щоб усунути ці тертя з Центральним виконкомом у Харкові. Ради Бога, помиріться з ними й визнайте за ними всякий суверенітет. Комісарів, яких Ви призначили, дуже Вас прошу зняти". В лютому того ж року Ленін знов писав до Антонова-Овсієнка, щоб цей діяв не інакше як "у повній згоді з Лугановським і за його вказівками як народного секретаря суверенної України", а на випадок непорозумінь з Лугановським, то він має лагодити справи через Скрипника або Зотонського, або вкінці телеграфувати до нього, Леніна. Згідно з інструкціями Леніна всі військові з'єднання, які Москва слала в Україну, мали поступати в розпорядження Центрального виконкому України, а всі діяння командуючого військами мали виходити від імені тогож Центрального комітету і Народнього секретаріяту.[1]) Скільки в інструкції Леніна було щирості, а скільки хитрости, справа друга. Зрештою це виявилось дуже скоро. Після підписання Берестейського миру — другий Всеукраїнський з'їзд рад, відзначивши, що цей мировий договір, "навязаний Російській Федерації німецьким імперіялізмом,

1. Історія держави і права УРСР, ст. 83.

формально припинив федеративний звязок України з Росією" — проголосив Україну самостійною федеративною радянською республікою і повідомив про це Раду народних комісарів РРФСР. Ця Рада під головуванням Леніна приняла 3 квітня 1918 року цю заяву до відома й визнала незалежність України. Того ж дня Ленін вислав урядові в Харкові телеграму, в якій висловив своє "палке співчуття геройській боротьбі трудящих мас України".[2]) Але вже другого дня, 4 квітня 1918 р., Сталін, комісар у справах національностей, вислав до Харкова іншу телеграму: "Досить забави в уряд і республіку. Час занехати цю забаву". Отут ангел миру й суверенности показав свою справжню пяту! Навіть лояліст Скрипник, тоді голова уряду УРСР, не міг укрити свого обурення і 6 квітня 1918 р., відповів Москві такою телеграмою: "Ми мусимо найрішучіше запротестувати проти заяви комісаря національностей Сталіна. Ми заявляємо, що Центральний виконавчий комітет України базує свої дії не на становищі якогось комісаря Російської Федерації, а на волі трудових мас України". Тої телеграми Сталін не забув. В 1933 р. Скрипника обвинувачено в українському націоналізмі. Доведений до краю, він поповнив самогубство.

Перший офіційний замах на суверенність УРСР, убрано в форму двостороннього договору про воєнний і господарський союз з 28 грудня 1920 р. Згідно з тим договором УРСР і РРФСР для "виконання намічених завдань" об'єднали народні комісаріяти Військових і Морських справ, Зовнішньої торгівлі, Фінансів, Праці, Шляхів, Пошт і Телеграфів, та вищу Раду народнього господарства, інакшими словами підчинено всі ці ресорти УРСР органам більшовицької Росії. Таким чином в імя "намічених завдань" УРСР "добровільно погодилась" обрізати свою суверенність і позбутися сімох важливих комісаріятів — міністерств.

Серед таких обставин "суверенна" УРСР проявляла, очевидно за дозволом "братньої" РРФСР, деяку діяльність на полі міжнародних взаємин. В 1917-1923 рр. УРСР уклала самостійно 13 двостронніх договорів, угод чи протоколів з п'ятьма державами: Литвою, Латвією, Естонією, Чехословаччиною, Ту-

---

2. Medvedev, R. Let history judge, p 16

реччиною.[3]) Представником УРСР в договорах з Литвою, Латвією і Естонією був Юр. Коцюбинський, з Чехословаччиною М. Левицький, а з Туреччиною М. Фрунзе (член "Всеукраїнського виконкому, член Ради нар. комісарів, головнокомандуючий всіми збройними силами України й Криму, та кавалер ордена Червоного прапора").

Форма, зміст і постанови всіх тих договорів майже ідентичні. На вступі договірні сторони визнають себе, одна одну, самостійними, незалежними й суверенними державами, з усіми випливаючими з такого визнання юридичними наслідками. Потім слідують клавзулі про репатріяцію военнополонених і цивільних біженців, оптацію громадянства, маєткові та спадкові справи й договори — негайно після ратифікації договору, заключити торговельні й транзитні договори, а також встановити дипломатичні й консулярні взаємини. Та мабуть найважнішою точкою тих договорів були постанови, яким договірні сторони зобовязувались:

— не допускати до творення й перебування на своїй території організацій ворожих другій договірній стороні;

— заборонити на своїй території вербування і мобілізацію груп, що ставлять собі за мету збройну боротьбу з другою договірною стороною;

— заборонити на своїй території транспорт военних матеріялів, які можуть бути використані проти другої договірної сторони.

Договори з Литвою, Латвією й Естонією заключено в Москві, а документи виготовлено й підписано в українській, російській і литовській, згл. латвійській або естонській мові, з Чехословаччиною в Празі — в українській і чеській мові, а з Туреччиною в Анкарі — у французькій мові.

Крім того УРСР спільно з РРФСР уклала 13 договорів з деякими західньо-европейськими (Франція, Бельгія) або центро-европ. держававми (Польща, Австрія, Мадярщина). Найважнішим з цеї групи є договір з Польщею, заключений в Ризі 18 березня 1921 р. Україну репрезентували Ю. Коцюбин-

---

3. Характеристичне, що ні одна з тих держав не мала спільних кордонів з УРСР, отже не було між ними ніяких територіяльних спорів. Мабуть тому УРСР мала "дозвіл" самостійно укладати договори.

еький і Л. Оболенський. Білорусь не мала окремої репрезентації і в її імені виетупали роеійеькі делеґати. Ризький договір складено в трьох мовах: українській, російеькій і польеькій. Варто навести деякі важніші точки цього договору.

Отож на ветупі "обидві[4]) договірні еторони, згідно з принципом еамовизначення народів, визнають незалежність України й Білоруеі", а дальше — взаїмно гарантують еобі повну повагу державного суверенітету, здержання від веякого втручування у внутрішні еправи, а зокрема від агітації, пропаганди і веяких інтервенцій, зобовязуютьея не творити ані не підтримувати організацій, що мали б на меті збройну боротьбу з другою договірною стороною. Окремі клавзулі окреелюють кордони між еторонами, нормують справу оптації громадянетва, забезпечують рівноправність національним меншинам з правом плекати рідну мову й культуру та виконувати релігійні практики.

Рівночаено з Ризьким договором підписано ще 10 додатків до нього.

Крім повище згаданих було ще п'ять міжнародних договорів чи конвенцій, що їх уклала УРСР епільно з Росією і Білоруеєю. В тих випадках обійшлоеь без окремих делеґатів-репрезентантів України чи Білоруеі, їх заступав "брат-делеґат", предетавник РРФСР. Сюди належить нпр. Угода з Епідемічною Коміеією Ліґи Націй (10 травня 1922), Санітарна Конвенція з Польщею (7 лютого 1923), Поштово-телеграфна Конвенція з Польщею (24 травня 1923).

Веі згадані договори зареєетровані й опубліковані в оригінальних мовах (з додатком перекладу на англійеьку або французьку мову) в офіційному збірнику Ліґи Націй.

Відноено одноеторонних еуверенних актів, то УРСР виелала в тому часі цілий ряд дипломатичних нот, телеграм, протеетів, лиетів та інших подібних документів, в тому 66 еамоетійно, а 28 епільно з РРФСР. Ноти були адреeовані до різних держав і заторкували широкий реєетр еправ. Згадаємо деякі найважливіші:

— ноти з пропозицією почати мирові переговори (до Польщі, Румунії, Литви, Латвії, Еетонії, Болгарії);

---

4. З тої стилізації виходить, що властиво тільки Росія і Польща були договірними сторонами й вони визнали незалежність України та Білорусі.

— ноти про навязання дипломатичних відносин (одна загальна до урядів Англії, Франції, Італії, Югославії, Греції, Румунії, Литви, Латвії, Естонії, а окремі ноти до Польщі й Німеччини).

Цікаво, що в ноті до Німеччини з 6 лютого 1921 р. уряд УРСР покликується на попереднє визнання України Німеччиною й робить висновок, що "між Україною і Німеччиною не може йти мова про створення нових відносин, а лише про відновлення існуючих відносин. Україна — нагадує нота — вже була визнана Німеччиною як самостійна держава, а та обставина, що в часі визнання України з боку Німеччини на Україні була влада Центральної Ради та гетьмана Скоропадського, не може бути серйозною причиною для припинення політичних відносин між Німеччиною та Україною".

Три окремі ноти присвячені консулярним справам (ноти з 2 квітня, 12 травбня і 19 травня 1919 р.). В Києві діяли в тому часі консуляти, що залишилися ще з передреволюційних часів, або нові, акредитовані при уряді Центральної Ради. Їх відношення до УРСР не було точно з'ясоване, а тому уряд УРСР звернувся до всіх консулів з вимогою предложити від їхніх урядів заяви про те, чи дотичні уряди готові визнати офіційно УРСР. Лиш Італія і Голяндія дали відповіді, але незадовільні; інші держави взагалі не відповіли. Тоді Народний комісаріят закордонних справ УРСР наказав відносним консулярним станицям опустити впродовж восьми днів територію.

Окрему документарну групу творять протестні ноти, а протестів було багато:

— проти присутности аліянтських військ в Одесі, Миколаєві й Чорноморському побережжі;

— проти сваволі французьких військ на півдні України;

— проти обстрілу Криму та блокади чорноморського побережжя французькими військами;

— проти окупації грецькими військами деяких місцевостей на чорноморському побережжі;

— проти блокади Дарданельської й Босфорської проток (нота до урядів Великобританії, Франції й Італії з 3 жовтня 1922 року);

— протести в справі пограничних інцидентів з Польщею й Румунією.

Деякі протестні ноти варто обговорити докладніше. Візьмім нпр. таку: 26 лютого 1919 р. вислано ноту урядові Франції з протестом проти угоди Франції з урядом Директорії. Згідно з тою угодою Франція в заміну за економічні концесії на Україні мала допомагати Директорії в організації і визброєнні 300 тисячної армії для боротьби з більшовиками. В ноті сказано дослівно таке: "Директорія погодилася формально передати Україну під французький протекторат, зокрема в галузі військовій, дипломатичній, політичній, фінансовій, економічній і судовій протягом усього часу, поки триватиме війна з більшовиками". І дальше: "Петлюра підписав уже з генералом Бертельо угоду, в силу якої армія Директорії переходить під керівництво французького командування."

В липні 1920 р. уряд УРСР вислав протестну ноту міністрові закордонних справ Фінляндії. Справа в тому, що ще в серпні 1918 р. фінляндський уряд визнав був незалежність України і встановив дипломатичні взаємини з гетьманом Скоропадським, а потім в червні 1920 р. підтвердив визнання УНР. Текст фінляндської ноти про визнання уряду Петлюри (Директорії) появився в філяндських газетах в червні 1920 р., та й це власне стало причиною протесту уряду УРСР.

Ще одна протестна нота, досить цікава, була вислана урядові Франції 4 березня 1919 р. Основа цього протесту така: в лютому 1919 р. уряд УРСР вислав був протест проти самоволі французьких військ на півдні України. Французький закордонний міністер Пішон не дав урядові УРСР прямої відповіді, а вислав її на руки наркома закордонних справ РРФСР Чичерина. І це саме стало причиною протестної ноти, в якій сказано: "якщо навмисне ігнорування уряду УРСР означає, що Франція визнає на Україні тільки владу Директорії, то воно аж ніяк не применшує авторитету української радянської влади й може перешкодити встановленню мирних відносин між Україною і Францією."

Та найбільше клопоту, як виходить мав уряд УРСР з українськими "буржуазними націоналістами", особливо з петлюрівцями. В тій справі вислано протестні ноти Німеччині, Франції, Чехословаччині, Румунії і, очевидно, Польщі.

В ноті до Німеччини з 20 червня 1920 р. уряд УРСР протестував проти намагань представників уряду Петлюри забра-

ти наявні в німецькому банку та інших фінансових установах грошові вклади українського народу. В ноті з 29 травня 1921 року висланій урядові Франції про втручування у внутрішні українські справи сказано: "Французький уряд взяв під своє заступництво українські контрреволюційні організації, подає активну підтримку в реорганізації інтернованих в Польщі петлюрівських військових частин і обговорює з представниками екзильного уряду УНР можливості наступу на УРСР. З тією метою французький уряд вимагає від Австрії, Угорщини та Німеччини, щоб вони передали в розпорядження контрреволюційних організацій грошові українські вклади, що находяться в банках тих держав. Зокрема протестує уряд УРСР проти намагань французького уряду одержати з німецького банку пів міліярда нім. марок, власності українського народу, щоб за ці гроші озброїти "протибільшовицькі з'єднання".

В нотах до Польщі, а їх було 7 впродовж 1921 р., про втручання у внутрішні справи УРСР говориться, що всупереч постановам Ризького трактату (18 березня 1921 р.) в Тарнові існує та офіційно діє уряд УНР, має свій кабінет міністрів, свій парлямент і провадить регулярні засідання. Той уряд видає пашпорти українським громадянам, вступає в офіційне листування з польським урядом, керує своїми посольствами закордоном ітд. При тому уряді, продовжає нота, існує головний повстанський штаб під керівництвом Петлюри й Тютюнника. Цей штаб, мовляв, формує та перекидає на територію України військові загони й керує їхніми акціями. Ті повстанські відділи організуються головно в Каліші, Щипйорні і Стшалкові. Вони поділені на окремі дивізії зі штабами, щоденно відбуваються військові вправи й курси, видаються військові накази, а все це за відомом і дозволом польського уряду. Польський уряд дає, мовляв, тим відділам грошову допомогу, обмундурування та зброю. На всіх прикордонних пунктах діють петлюрівські повстанські комітети.

Як видно з тих нот, уряд УРСР був незле поінформований про особливий склад штабу армії УНР і одна нота (з 30 жовтня 1921 р.) називає поіменно поодиноких старшин. Так, крім Петлюри й Тютюнника, найважливішим організатором повстанських з'єднань мали бути: ген. Омелянович-Павленко, ком. дивізії в Вадовицях, ген. Бурковський, ком. 5-ої дивізії в

Ланцуті, ген. Удовиченко — ком. залізної дивізії в Каліші, ген. Загорський — ком. 2-ої Волинської дивізії, ген. Безручко — ком. 6-ої дивізії в Пйотркові, а крім того до штабового складу належать ген. Отмарштайн, начальник військового управління повстанського штабу Тютюнника, пол. ген. штабу Кузьмінський — нач. контррозвідки, полк. Добротворський — начальник відділу цивільного управління при штабі Тютюнника, сот. Кузьман-Татаренко — начальник Тернопільського пункту ч. I, Головко — начальник пункту ч. 2 в Рівному і сот. Бабич — начальник пункту ч. 3 в Сарнах.

Всі ноти кінчаються вимогою негайно поліквідувати табори інтернованих, розвязати всі військові організації, а провідників притягнути до кримінально-судової відповідальности. Щодо Петлюри й Тютюнника, то уряд УРСР виразно вимагає видалити їх з Польщі.

Щоб компромітувати український національно-самостійницький фронт, уряд УРСР навмисно звязував Петлюру з Врангелем, Денікіном та іншими білогвардійцями. Видно це, напр., з нот до Румунії (нот уряду УРСР або спільних з урядом РРФСР), у яких мова про те, що начебто Петлюра на спілку з Врангелем розгортає на території Румунії "злочинну діяльність" спрямовану проти УРСР.

Причина тих безупинних нот зрозуміла. Харківський уряд був дуже вразливий на які-небудь прояви самостійницької акції закордоном, тим більше що сам він стояв на слабеньких ногах. І так в звязку з українським студенським конгресом у Празі в 1922 р. вислано міністрові закордонних справ Чехословаччини ноту з протестом проти самої назви конґресу, мовляв, він не репрезентує українського студенства, а тільки еміграцію, а на додаток завдання конгресу є евідентно політичне, тобто боротьба проти УРСР.

Одним з останніх актів оцеї суверенної УРСР була нота з 13 березня 1923 р. урядові Франції, Великобританії й Італії, нота протесту проти анексії Польщею Східньої Галичини. В ноті говориться таке: "Акт окупації польськими властями й військами Східньої Галичини, де ¾ населення становлять українці, є актом насильства, хоч він і потверджений конференцією союзних послів. Це суперечить принципові "Самовизначення націй", бо понад 4 міліони українців, які при реак-

ційно-клерикальній габсбурзькій монархії користувалися політичною, адміністраційною і культурною автономією, були тепер поставлені волею союзників у гірші політичні відносини, ніж до війни".

При кінці 1922 р. політична ситуація на сході Европи на стільки устабілізувалася, що Росія вже не мусіла бавитися в самостійні національні республіки, а могла приступити до реактивовання "єдиної й неділимої", покищо в формі т. зв. Союзу Радянських Соціялістичних Республік (СРСР). Після деяких позакулісових приготувань і нарад, 10-ий Всеросійський з"їзд рад в декляраціі з 25 грудня 1922 р., визнав "своєчасним об'єднання республік в СРСР", а ввиду цього пару днів пізніше, 30 грудня, підписано формальний договір про створення СРСР, в склад якого увійшли такі республіки: Російська, Українська, Білоруська і Закавказька (Грузія, Азербайджан, Вірменія). Центральному виконкому Союзу РСР забрало пів року часу виготовити ноту до всіх народів світу про те, що оце створився СРСР, додаючи при тому, що це об'єднання наступило "добровільно" і що кожна складова республіка задержує за собою право вільного виходу з Союзу, коли лиш забажає! Нота про створення СРСР має дату 13 липня 1923 р. З огляду на спільність інтересів і спільність завдань договірні сторони створили спільні всесоюзні народні комісаріяти: — військових і морських справ, закордонних справ, зовнішньої торгівлі, шляхів, пошт і телеграфів, тобто п'ять спільних міністерств.

Після того уряд УРСР вручих 23 липня 1923 р. іноземним представникам у Москві ноту про те, що з днем 6 липня 1923 р. передається СРСР ведення всіх міжнародних зносин, а в тому числі й проведення в життя всіх укладених Україною договорів та угод. В ноті ще зазначено, що "суверенітет УРСР обмежений рамками окресленими в основному законі Союзу, по предметах віднесених до компетенції Союзу".

Останнім урядовим актом "суверенної" УРСР на зовнішньо-політичному полі була постанова Всеукраїнського центрального виконкому з 20 вересня 1923 р. про те, що ліквідується Народний комісаріят Закордонних справ та касується, з днем 5 серпня 1923 р., всі дипломатичні та консулярні представництва УРСР за кордоном. Функції тих представництв

передеться Союзному комісаріятові Закордонних справ та союзним дипломатичним представництвам.

Таким чином від половини 1923 р. УРСР зникла з міжнародньої арени як окрема, суверенна (в теорії) держава, перестала бути субєктом міжнародного права й ви не знайдете її в офіційних публікаціях Ліґи Націй чи інших міжнародних організацій. Такий стан тривав до другої Світової війни. В цій війні Україна потерпіла величезні людські й матеріяльні втрати. Вона теж причинилась у великій мірі до перемоги над гітлерівською Німеччиною, а тому треба було їй за те щось дати. а принайменше пообіцяти. І от, хто б був подумав, в 1944 р. створено в УРСР союзно-республіканський комісаріят закордонних справ та комісаріят оборони, визнано за Україною право на встановлення безпосередних відносин з іншими державами, право укладати з такими державами договори та угоди, право на окреме представництво на міжнародних конференціях, коротко сказати привернено Україні (на папері) всі ті права, які вона з невідомих причин в 1923 р. "добровільно" передала в відання СРСР.

В лютому 1945 року на Кримській конференції (США, Англія, СССР) Сталін порушив питання про участь України й Білорусі у новоствореній міжнародній організації Об'єднаних Націй. Партнери опозиції не підносили і на Конференції в Сан Франціско, в травні 1945 р. Україна взяла участь як член- основник О. Н. Українську делеґацію очолював тодішний закордоний міністер України Д. Мануїльський. На одній з пресових конференцій він заявив, що уряд УРСР готовий обмінятися дипломатичними й консулярними представниками з будь-якою країною. Чомусь він досі не обмінявся, але своєї "готовості" не відкликав, значить держить її в запасі.

Внаслідок того нового правного статусу, УРСР підписала в 1947 р., разом з іншими державами, мирові договори з Болгарією, Мадярщиною, Румунією, Італією та Фінляндією. Сиґнатором був І. Сенін.

Заповідалося тоді багато й дехто робив собі надії, що мовляв тепер буде інакше. Але на тому й закінчилося. В забуття пішло заграничне міністерство (в 1946 р. народні комісаріяти офіційно перейменовано на міністерства), те саме сталося і з міністерством оборони, з дипломатичним представ-

ництвом і УРСР залишилась на міжнародному форумі майже на тому саамому поземі, як це було в 1923-44 рр. Кажу "майже", бо там де суверенності потрібно й де вона не шкідлива московським планам, там її залишено. Так от Україна лишилась членом Об'єднаних Націй, з правом голосувати так само як голосує СССР-ський делеґат, є членом ЮНЕСКО (організація О. Н. по справам науки, освіти й культури), Міжнародьної організації охорони здоровля, Всесвітнього поштового союзу і под. УРСР на рівні з іншими державами підписує загальні міжнародні конвенції та угоди, як нпр. міжнародний договір про нуклеарну зброю та її випробування, Віденські конвенції Міжнароднього уряду праці (про примусову роботу, нічну працю, працю жінок в копальнях, гігієну праці в фабриках і бюрах, охорону материнства), а теж цілий ряд інших міжнародних інструментів, як от про скасування невільництва, проти дискримінації в набуванні освіти, торговельні арбітражі, про міжнародний морський транспорт, територіяльні води, ітд.

Оце і була б уся рама "суверенности" УРСР; та більше не дозволяється. Але є споконвічна правда: все на світі минається, імперії також.

Література

1. Українська РСР на міжнародній арені. Київ, 1966.
2. Історія держааи і прааа Української РСР (1917-1960). Київ, 1961.
3. Medvedev, Roy. Let history judge. New York, 1971
4. League of Nations. Treaty series.
5. United Nations. Treaty series.

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Повідомляємо наших читачів і передплатників, що з 1 січня 1978 р. наші адміністративні справи перебрав видавничий референт Головної Управи Братства кол. М. Б. Бігус.

Попередній наш адмністратор п. Степан Піцюрв з особистих причин непогодився продовжувати своєї співпраці з Видавництвом.

Складаємо п. С. Піцюрі сердечну подяну за щиру і ефективну працю. Сподіємося, що в майбутньому складуться так умовини, що п. С. Піцюра зможе знова найти час на співпрацю з нвшим видввництвом. Ще раз щире спасибі.

Редакція і Адміністрація

М. Сулима

В РОКОВИНИ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

Минає 60 років із того часу, коли свідома українська інтеліґенція на розвалі російської імперії взялася творити нове політичне тіло, яке стало зав'язком української держави. І в цей і наступні роки вся наша політична еміґрація ще і ще раз буде проаналізовувати причини, чому ми не в стані були закріпити нашої державности, яка зродилася в "роки бурі та революції". Треба б, щоб наші історики науково та об'єктивно висвітлили добу наших визвольних змагань і дали ряд студій у всесвітніх мовах, щоб світ міг дивитися на нашу боротьбу за державність і розцінював ролю української державности в правдивому світлі, а не дивився на всі події крізь призму більшовицької пропаґанди.

Є незаперечним фактом, що роки визвольних змагань стали наріжним каменем творення української нації. Цей процес ще не закінчений — його завершення залежатиме від нашого потенціялу духового та біологічного.

Революція в Україні вибухла в надзвичайно несприятливих умовах для зросту українського національного руху, незалежного від російських впливів. Двохсотлітня неволя скалічила українську духовість; знищила народну суспільну будову; підпорядкувала українські маси політичним і культурним впливам російського наступу; з українського народу створила **несвідому етнографічну масу селян і робітників.** Внаслідок русифікації наші міста стали центрами ворожого панування, а наша інтеліґенція втратила свої традиції та українську ідентичність. Освіта служила виключно пропаґанді російського великодержавництва. А що торгівля та промисел були в чужих руках, українська нація не мала середньої верстви, на якій звичайно держаться всі модерні нації. Коли зважити, що за Гетьманщини Україна була одною із найбільш освічених держав Европи, то політика російського расистського великодержавництва довела до того, що з вибухом революції грамотність в Україні виносила тільки 21%. В цілій Україні панували впливи російських політичних партій. В "Товари-

стві Українських Поступовців" (ТУП) гуртувалася горстка поміркованих українських інтелігентів. Партія Українських Соціял-Революціонерів зорганізувалася щойно в 1917 р. Селянство та робітництво залишилися українськими, але їхня національна свідомість була майже неіснуюча, тому вони легко падали жертвою ворожої більшовицької чи також власної пропаганди анархічних отаманів.

Брак державно-творчих сил

Не лише Україна, але й сама Росія не мала розвинених суспільних верств, які були б в стані створити тривке демократичне суспільство. В цілій імперії інтеліґенція не мала політичного досвіду, а жила у сфері абстрактних соціялістичних ідей. Самодержавна влада не допускала інтеліґенцію до державного правління, бо боялася її проґресивних ідей. **Народництво стало основною політичною ідеєю.** До селян промовляли гасла партії соціял-революціонерів, які були за націоналізацію землі. Демократичний режим "Тимчасового Російського Правительства" на чолі з Керенським не вдержався довго й тим самим відкрив навстіж ворота для аґресивної партії більшовиків.

Українська революція розвивалася в тісному пов'язані із загальною всеросійською революцією. Національні українські прошарки почали активізуватися з постанням Української Центральної Ради (17 березня 1917 р.). Соціяльний момент грав вирішну ролю в настроях українських мас. Серед них були популярні гасла "Земля та воля", як також "Вся влада народові", що були гаслами соціял-демократії.

Більшовики видвигнули гасло "Грабуй награбоване", як також вимогу, щоб влада перейшла до робітничих, військових і селянських рад депутатів. Малосвідомі українські маси пішли за цими гаслами, тому влада Центральної Ради тратила ґрунт під ногами, бо її противники завжди представляли її як буржуазну та протинародну владу. Українську революцію гальмувало й те, що ми не мали українського міста; воно було в руках російського та жидівського елементів, що були вороже наставлені до ідеї української незалежности чи державности. Індустрійне робітництво в Україні — це був елемент, який прийшов із Росії; наше ж робітництво було зросійщене. На-

віть більшовицький український режим не міг опертися на своє власне робітництво, а на російське. І М. Скрипник, і Ю. Коцюбинський і О. Шумський кінець-кінцем опинилися в цупких обіймах російських більшовиків.

Але не можна заперечити, що в Україні ширився ентузіязм до творення своєї держави. Почавши з місяця квітня, в Києві відбувалися спонтанні маніфестації: перша — українського вояцтва, яке верталося з фронту. Центральна Рада поглинула так у своїх теоретичних дебатах, що "проґавила" найважливішу справу, а саме творення української національної армії. Соціялісти так вірили в гасла всесвітнього братерства, що ніколи й на думку їм не прийшло, що російські товаришісоціялісти захотять нападати на українських соціялістичних побратимів.

Так само в квітні 1917 р. відбувся Всеукраїнський Національний Конгрес, в якому взяло участь 1,500 представників усіх українських організацій. Створено було Центральний Комітет Ради, зложений із 150 членів. Створилися політичні партії: Українська Партія Соціял-Федералістів (Єфремов) Українська Соціял-Демократична Робітнича Партія (Винниченко-Петлюра), як також Українська Партія Соціялістів-Революціонерів (Ковалевський і Севрюк).

Існувало ще кілька менших партій, як: Українська Робітнича Партія, Українська Партія Самостійників-Соціялістів (М. Міхновський), Українська Селянська Спілка та Українська Партія Федералістів-Демократів. В червні 1917 р. відбувся Конґрес Військовиків, який покликав до життя Український Військовий Комітет під проводом С. Петлюри.

Чотири універсали

Коли Тимчасове Правительство в Петербурзі відкинуло всі домагання української делеґації на чолі з Винниченком (українізація українських військових частин, автономне самоврядування, відкриття українських шкіл), Центральна Рада 23 червня 1917 р. проголосила Перший універсал. В ньому стверджується, що відтепер Україна сама собі буде творити своє життя, хоча не хоче відділятися від російської держави. Закони на Україні матимуть право видавати тільки "Всенародні Українські Збори", вибрані вселюдним, рівним, пря-

мим і тайним голосуванням. Універсал підкреслює, що відмова Тимчасового Російського Правительства прийняти постуляти Центральної Ради **приневолює** Центральну Раду самій давати лад в Україні. Центральна Рада сподівається, що неукраїнські жителі України піддержать змагання Центральної Ради в організації автономії України. Після цього було покликано Провізійний Український Уряд, що уконституувався 23 червня 1917 р. на чолі з В. Винниченком. В цьому уряді були заступлені всі політичні партії України.

В липні 1917 р. Керенський перевів переговори з Центральною Радою в Києві й Тимчасове Правління визнало Центральну Раду як Уряд України та признало їй право на автономію. В другому універсалі з дня 16 липня 1917 р. Центральна Рада, згідно з домовленням із Тимчасовим Правительством, заявила, що Україна бажає лишитися в федерації народів Росії та відкидає ідею сепарації... Так само Центральна Рада покликала до свого складу представників меншостей в Україні, так що до "Малої Ради", як центрального органу зложеного із **40 українців, наші архидемократи** додали аж 18 представників меншин.

Дня 7 листопада 1917 р. Тимчасове Правительство впало, а владу в Петербурзі захопили більшовики під проводом Леніна. В Києві 16 листопада Генеральний Секретаріят проголосив, що владу в Україні перебирає він; ситуація в столиці України була складна — з однієї сторони білоґвардійські частини, а з другої — більшовицькі загони намагалися паралізувати всякі дії Центральної Ради. Дня 20 листопада Центральна Рада нарешті проголошує створення "Української Народної Республіки", але все ще не розриває федеративного устрою з Росією, хоча Росія **фактично вже не існувала.** До території УНР згідно ,з цим універсалом, мали належати: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, як також Таврія без Криму. Щодо приналежности Холмщини, Вороніжчини та Курщини мало вирішити населення цих територій. Цей універсал зносив право на поміщицькі, манастирські та церковні землі. Рівночасно 3-й універсал підкреслював потребу заключення миру, введення місцевого самоврядування та забезпечував **свободу слова, преси, віровизнання,** право **власности** та право на **страй-**

ки. Цей універсал забезпечував меншинам — російській, польській і жидівській — національно-персональну автономію.

Четвертий універсал із **22 січня 1918** р. змальовує картину безладдя, яке запанувало в Україні внаслідок війни, внаслідок наступу більшовицьких банд на мирні українські села та міста. В обличчі анархії, яку ширило Петроградське Правительство та з метою скріплення української революції та заключення миру із усіма сусідами, Українська Центральна Рада **остаточно рішається проголосити Українську Народну Республіку самостійною, незалежною, вільною, суверенною державою Українського Народу.** Те, що повинно було статися ще в час першого універсалу, сталося тепер, коли Центральна Рада тратила ґрунт під ногами: союзники — німецькі та австрійські військові частини — робилися справжніми окупантами; реквізиції збіжжя німецькими частинами створили з українських селян ворогів нашої влади; більшовицькі армії під проводом Антонова-Овсієнка повели наступ в Україну та покликали до життя в Харкові більшовицький уряд України. Проти частин Муравйова, що наступали на Київ виступила горстка студентів старшинських шкіл, щоб створити леґенду "крутянського геройства".

Якщо, замість цих чотирьох довжезних універсалів, Центральна Рада була б створила чотири здисципліновані дивізії, наша держава могла б була легко справитися з більшовицькими та білоґвардійськими диверсіями в Україні. Українська революція була б переможною, і хто зна чи не була б змінила карту Европи та хід дальшої історії.

ДЕМОКРАТІЯ ВИМАГАЄ САМОДИСЦИПЛІНИ

Про демократію багато писалося і говорилося, багато пишеться і говориться і багато буде писатися і говоритися. Про демократію турбуються під сучасну пору в державах вільного світу, де запримічується занепад демократичних принципів та надуживання свободи. Побоюються, що такий розвиток подій може перетворити демократію на поліційні держави. Сьогодні часто цитується промову англійського юриста, лорда Флечера Маултона, яку він виголосив як вільне слово у Клюбі авторів незабаром після 1-ої світової війни.

У своєму слові він доказував, що міць вільного суспільства лежить не в державному законодавстві, але в самодисципліні громадян.

Це "слово" записав припадково один репортер й воно кружляло як "захалявна література" кілька років. Щойно в липні 1924 року воно появилося в журналі "Антлантик" і відразу стало клясичним зіставленням відношення законодавства до свободи грамадянина.

Лорд Моултон відрізняє три сфери людської діяльности:

Перша — це сфера позитивного закону. Тут дії реґулюються законами, яким усі мусять підпорядковуватися.

Наступна сфера — це свобода вибору. Тут закони не втручаються, наприклад, при виборі своєї подруги.

Але між цими двома сферами існує ще третя сфера. Тут нема ані позитивного закону, ані абсолютної свободи.

Обов'язки конечні, але кожна одиниця ставить норми для себе та на себе накладає своє власне законодавство. У цю сферу дії входить це, що ми називаємо обов'язок і мораль, але воно в основному сягає поза ці межі. Ця сфера включає, за словами Моултона, все "що ти повинен зробити, хоч ти не мусиш цього зробити". Це є те, що Моултон називає "слухняністю непримушености".

Стабільність вільного суспільства залежить від степеня обмеження окремого громадянина не законом ззовні, але внутрішнім законом.

У суспільствах, де не притримуються самодисципліни, громадяни підпадають під щораз більшу дисципліну бюрократії. Демократія є побудована на заложенні, що поодинокі громадяни мають спільний моральний кодекс, який керує їхніми стремліннями і діями. Без такого основного елементу свобода остаточно доведе до анархії, а згодом до тиранії.

Ця сфера "слухняности непримушености" дуже важлива в еміграційних суспільствах, які можуть добиватися успіхів тільки завдяки самодисципліні, бо в них не існує жодного законодавства, якому вони мусіли б підчинятися. Прикладом такого може служити українська громада в "діяспорі". А щоб це явище "розкладу" демократії запримітити, треба тільки бути присутнім на одному конґресі чи зборах українських центральних організацій чи. як влучно хтось назвав, "надбудов".

Українська "діяспора" ніби має спільний моральний кодекс, наприклад, допомогти здобути незалежність України, має намічені мети-стремління: затримати свою субстанцію, здобути патріярхат, але якщо йдеться про оцю сферу "слухняности невимушености", — почуття обов'язку чи самодисципліни, тут запримічується майже анархію, бо що може значити принцип "домовлення", на якому ніхто не домовиться до нічого. Рівночасно запримічується дуже сильну бюрократичну дисципліну окремих організацій чи середовищ над своїми членами.

Вирішування справ більшістю голосів також не розв'яже цієї дилеми, якщо не буде в кожного українця, а особливо в провідних мужів, цього "послуху невимушености" чи коли кожний не скаже, що "він зробить це, що повинен, хоч цього не мусить робити".

Р. К.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА І БОЙОВОГО ТОВАРИША ЛЕОНІД ПЕРФЕЦЬКИЙ 1901-1977

25 жовтня 1977 р. помер у Монтреалі образотворчий мистець-баталіст, кол. хорунжий армії УНР, Леонід Перфецький. Був він відданий Україні патріот, хоробрий та інтеліґентний вояк.

Леонід Перфецький уродженець східного Поділля прийшов на світ в 1901 році. В 1918 році вступає до армії УНР і бере безпосередню участь у боях.

Українська Дивізія на горі св. Духа — Словаччина. Мал. Л. Перфецький.

У 1919 році я пізнав покійного як командира кінної сотні 8-го піхотного Чорноморського полку 3-ої Залізної дивізії. Перфецький, тоді ще зовсім юний старшина, чудово виконував усі доручені йому бойові завдання. Восени 1919 року захворів на тиф, але влітку 1920 року знову був у шерегах відновленої 3-ої дивізії.

У своєму невідступному блокноті зарисовує епізоди з бойового життя свого полку та створює низку картин, що ілюструють окремі видатні мо-

менти. Його пензлеві належить: "Бій під Галанівкою" чорноморців у жовтні 1919 р., "Останні набої" — бій під Миньками — кінець 2-го Зимового походу, "Крути" і багато інших.

На еміґрації вступив до Краківської академії мистецтва, яку закінчив в 1925 р. Згодом продовжував свою мистецьку освіту в Парижі. Він ілюстрував альманах "Базар", виданий у 1923 році в Каліші, а його картини містилися у вояцьких журналах. Був самітний, жив скромно, бо в наш вік батальстичне малярство не модне.

В роки 2-ої світової війний мистець спочатку працював у Львові, відтак вступив до дивізії "Галичина", де створив образи з життя дивізії.

Мистець не тільки змальовував бачені ним картини, але його полонило славне минуле України. До них належить битва під Конотопом. З під його пендзля виходить також картини з німецької окупації, а згодом з боротьби УПА та Української дивізії.

По закінченні війни опинився в Монтреалі в Канаді. Жив у манастирі св. Йосифа, в котрому розмальовував церкву образами на теми з апокаліпса. Він також розамлював церкву св. Духа в Монтреалі, а в Сен Ельзеар французьку церкву і каплицю у французькому манастирі в Руен.

Намалював багато картин з пластового життя на чужині та моделі військових одягів від княжої до сучасної доби.

Леонід Перфецький відзначився також як чудовий ілюстратор книжок. та для молоді зробив рисункову стрічку з часів німецької окупації, що друкувалася в щоденнику "Америці" і журналі "Крилах".

Був глибоко релігійною людиною і щирим українським патріотом.

Спочивай у чужій землі, Дорогий Друже!

Михайло Крат

СОВЄТСЬКА ВІЙСЬКОВА ТАКТИКА — ВІДЗЕРКАЛЕННЯ МИНУЛОГО

Колись совєтська армія була "великою нескомплікованою ордою", (вислів ген. Г. фон Мантойфля). Нині таке твердження небезпечне, бо совєтська армія вивінована наймодернішою високо-якісною зброєю. "НАТО" повинно мати це на увазі.

Совєти базують свою військову доктрину на досвіді з остан'ої війни, а головно з контрофензиви на білоруському фронті (початок 23 червня 1944 р.), де впродовж 62 днів опановано простір 600 км. та знищено велику частину німецької армії.

Є багато подібностей між білоруською офензивою а нинішною совєтською доктриною. Найважливіші елементи тої доктрини такі:

а) Несподіванка

В часі білоруської офензиви совєти заскочили німців несподіваним нападом. Німці очікували офензиви в околиці Чорного Моря, а в кожному разі на південь від Поліських болот. Тому білоруська офензива була для них повною несподіванкою.

б) Масовість

Совєти кинули проти німців на білоруському фронті колосальну масу людського та технічного матеріялу: 166 дивізій проти німецьких 36 дивізій, 5200 танків, 6000 літаків, масу артилерії — 204 армати на просторі одного кілометра. Атаку попереджено 2-годинним ґураґанним артилерійським вогнем.

в) Механізація армії

На початку німецько-совєтської війни основною оперативною одиницею совєтської армії була піхотна дивізія в силі 18,000 чоловіків з двома полками артилерії і полком танків. Згодом совєтську армію змеханізовано й основною боєвою одиницею були панцирні дивізії, вивіновані колосальними танками типу Т55, Т62 і Т64.

г) Постачання

Основне для армії є постачання воєнного й технічного матеріялу (зброя, амуніція, олива, харчі, одяг). Совєти зорга-

нізували цю ділянку дуже добре, а відповідальним за це був представник міністерства оборони. В совєтській армії певне чергування в доставах, залежало від важливости матеріялу, в такому порядку: зброя, амуніція, олива, техніче устаткування, а потім їда і одяг. Отже комфорт війська сходить на другий плян.

г) Летунство

Совєти свідомі, що летунство є найважливішим атутом в модерній війні, тому розбудовують його й координують його з сухопутніми військами. Нпр. в білоруській офензиві 6000 совєтських літаків (проти 1342 німецьких) зробили 153,000 полетів.

д) Швидкість маршу

Від швидкости маршу залежить успіх офензиви. Скаля швидкости військових походів постійно збільшується. В часі Першої Світової Війни армії посувалися зі швидкістю 2 км. денно (в середньому), в часі Другої Війни та середня виносила вже 18-20 км. денно (Сидоренко: Офензива). Щоб випередити "НАТО" й перейти Европу впродовж 2 тижнів (стільки часу потрібно для скріплення "НАТО"), совєтський марш повинен осягнути около 43 км. денно (600 км. простору), а при нинішній техніці це можливе.

В 1941 р. Ґудеріян у свойому поході на СССР осягнув у перших 6-ох днях — 53 км. денно. В Білорусі совєтська армія в перших 5 днях офензиви поступила 150 км. В Північній Африці Роммель пройшов за 24 години — 160 км.

Висновок

Совєти мають на східних кордонах "НАТО" значні сили так, що можуть почати кожної хвилини блискавичну атаку (Blitzkrieg) без додаткових підкріплень.

З Military Review, липень 1977 зреферував **В. Ф.**

З ЖИТТЯ СТАНИЦЬ

З Вінніпегу повідомляють, що дочку дивізійника п-ну Марусю Ящик вибрали королевою фолькорами "Київ". — Ґратулюємо.

Минуле

Лев Шанковський

"РОСІЙСЬКІ" ОФІЦЕРИ

(продовження з В. К. ч. 1/78)

> Вместе с красными командирами... строили Красную Армию и Красный Флот, трудились в центральных органах военного управления, во Всеобуче, в запасных войсках, в штабах соединений, командовали фронтами, армиями и соединениями бывшие офицеры и генералы старой армии... "Они сами учились у нас работе и давали нам взамен свои технические показания. И только при помощи их Красная Армия могла одержать те победы, которые она одержала", — указывал Ленин
>
> (ПСС, том 40, ст. 199)...
>
> И. И. Минц (ред), **Из истории гражданской войны и интервенции 1917-1922.** Сборник статей. Москва 1974, ст. 196-197.

IV

Сучасна совєтська історична наука про громадянську війну й інтервенцію та організацію Червоної Армії намагається, з усіх сил, заперечити вклад Л. Троцького в будівництво Червоної Армії. Поскільки в цьому будівництві, справа притягнення кол. офіцерів з царської армії є дуже важлива, бо ж навіть сам Ленін стверджує, що "тільки за їх допомогою" Червона Армія вийшла з війни переможною, сучасні совєтські історики доволі темпераментно заперечують факт, що використання кол. царських офіцерів було ініціятивою Л. Троцького. Це, між іншими, безапеляційно стверджує британський історик Совєтської Росії — Едвард Галлет Карр і ми розуміємо, що це його твердження мусить дуже колоти очі совєтських істориків, бо історик Карр є непоправним совєтофілом. Але факти є фактами і вони (факти) є, як відомо "вперта річ".

Мабуть має слушність учень проф. Карра, Пітер Кенез, молодий британський історик громадянської війни, який твердить, що спочатку Ленін не мав виразної думки про колишніх военних спеціялістів з царської армії, бо ж вони належали до прошарку "буржуазної інтеліґенції", якою Ленін безмежно погорджував, але змінив свою думку під впливом Л. Троцького, який Ленінові доказував, що реґулярної армії побудувати без допомоги "военних спеціялістів" не буде можливо. Прийнявши думку Л. Троцького про "военних спеціялістів", Ленін уже послідовно її обороняв до кінця. Між іншими, використання кол. военних спеціялістів царської армії було одною з найважчих проблем будівництва Червоної Армії. В оцінці Леніна, ці труднощі полягали в тому, що "озброєнних робітників і селян ставилось під команду кол. офіцерів, які, в своїй величезні більшості, співчувають поміщикам і капіталістам" (ПСС, том XXXIX, ст. 152). Проти використання военних спеціялістів був постійний спротив членів РКП(б). Питання про це обговорювалось на партійних з'їздах, конференціях, в Центральному Комітеті і на VIII З'їзді РКП(б) улітку 1919 року, де противники використання кол. офіцерів створили були т. зв. "военну опозицію". Але, Ленін був майстер від поскромлювання всяких опозицій і від проведення власної лінії в керівництві партією.

Военні опозиціонери закидували Ленінові, що колишнім царським офіцерам довіряти не можна, що в зустрічі з білими офіцерськими арміями вони негайно перебіжуть на бік білих армій, або по-зрадницьки будуть діяти на шкоду Червоної Армії. Ленін відповів, що він не мусить довіряти офіцерам, бо він довіряє політичним комісарям, які існують в кожній частині, починаючи від роти, ескадрону, чи батерії. Але, чи сповнялись чорні передбачування опозиціонерів, що так нагадували погляди наших опонентів "російського офіцерства"? Ніяк, ні! За чотири роки громадянської війни, всіх перебіжчиків з Червоної Армії до різних білих армій можна було порахувати на пальцях одної руки. Найвидатніший із них був кол. ген. Всеволодов, що у большевиків командував армією. Одного дня забрав усі штабові документи й пішов до ген. Денікіна. Цей поставив ген. Всеволодова перед польовий суд, який виніс вирок: генерала Всеволодова розстріляти за службу в

Червоній Армії. Потім, під Орлім, розстріляли ще ген. Станкевича після солідних тортур. Для старшин-гетьманців не було ніяких винятків, як свідчить справа полк. Ф. Боржинського, розстріляного біля станції Ілковайської з наказу денікінського польового суду. Полк. Боржинський був представником Гетьмана в Катеринограді і після упадку Гетьманату вертався до Києва.

В 1919 році, коли Українська Галицька Армія перейшла була р. Збруч на Наддніпрянщину й об'єдналася для спільних операцій з Армією УНР, під проводом штабу Головного Отамана, очоленого ген. Юнаковом, і коли після виміни думок між галицькими і наддніпрянськими командами вирішено, остаточно, провадити операції в напрямі на м. Київ, перед об'днаними українськими арміями був фронт Червоної Армії, який обороняла 12-та совєтська армія, команда якої містилася в Києві. 12-та совєтська армія ділилася на північну групу дивізій зі штабом у Коростені й південну групу дивізій зі штабом в Одессі.*) Придивімось тепер командному складові 12-ої армії:

Командарм — Н. Г. Семенов, ген. майор царської армії:

Нач. штабу — Г. Я. Кутырев, пполк. царської армії;

Нач. опер. штабу — А. Л. Латынин, капітан царської армії.

Наприкінці серпня 1919 р. всіх цих "генштаба" нагнали в шию з постів, бо ж не оборонили вони Києва перед об'єднаними українськими арміями, які зайняли Київ 30. VIII. 1919 року. У вересні 1919 р., 12-ою армією вже командував новий склад, а саме:

Командарм — С. А. Меженіков, ген. майор царської армії;

Начштабу — В. А. Давидов, полк. царської армії;

Нач. опер. штабу — С. П. Седачев, пполк. царської армії.

Немає що казати, керівництво 12-ої армії було "фахове". Але 31. VIII. 1919 р. до Києва вдерлися денікінці, яких добросердні українці пуситли до міста, бо думали про них, що це "союзники". З'єднаннями Добрармії ген. Денікіна, що "здобули" були Київ, командували теж колишні царські генерали й генштабісти. Їхні прізвища були: ген. лейт. Фон Бредов, ген. майор. фон Штакельберг, ген. майор фон Штессель, ген. майор фон Закс і полк. Володимир Удовиченко. Отже "русскі" ген-

штаба були в Червоній Армії, а в Добрармії ген. Денікіна були самі "германці" й один... "хахол".

І цим "германцам" з Добрармії ген. Денікіна українці протиставили свого "германца" ген. Антона Кравса, що тоді командував Центральною армійською групою українських армій, завданням якої було здобути м. Київ. Я далекий від того, щоб ген. А. Кравсові закидати якісь нечесні наміри в зв'язку з його національністю (такі закиди роблено з боку деяких урядових політиків), але своє питання таки мушу поставити твердо: Чи дійсно не було вже українського генерала відповідної військової ранги й досвіду, що міг був очолити армійську групу українських армій на такому важливому стратегічно й **політично** напрямку? Бо ж навіть зустрівшись з денікінцями у Києві ми не мусіли перед ними капітулювати, тим більше, що мали за собою перевагу сил. У районі м. Києва, проти 2,800 багнетів, 1,700 шабель і 45 гармат Добрармії, об'єднані українські армії (без кооперуючих повстанських загонів) мали 8,850 багнетів, 1075 шабель і 113 гармат, у тому 24 гармат важких. Воля полководця в критичному моменті вирішує дальший хід історії. Дозволю собі сказати, що такі українські полководці були, але не було повного усвідомлення їхнього існування й правильної оцінки їхніх можливостей.

V

Коли ШГО влітку 1919 року заплянував операції об'єднаних українських армій в напрямі на Київ (варіянт походу на Одесу відкинув Симон Петлюра й уряд УНР з політичних причин), він (ШГО) поділив був об'єднані українські армії на три армійські групи, з яких дві групи мали очолювати високі старшини УГА німецької національности. **Лівофлангова** група в складі 2 корпусів: (Січових Стрільців і II Галицького), під проводом полк. Арнольда Вольфа мала наступати на Житомир-Коростень. **Центральна** група в складі I Галицького й Запорізького корпусів та 2-ої, 8-ої й 1-ої Кінної бригад III Галицького корпуса, під проводом ген. А. Кравса, мала наступати прямо через Козятин, Хвастів на Київ. **Правофлангова** група, в склад яких входили, перш-за-все, наддніпрянські дивізії, під проводом командарма Наддніпрянської Армії полк. Василя Тютюника й Штабу Дієвої Армії, мала наступати в

двох групах (а) на станцію Цвіткове і (б) на Одесу. До речі, з'єднання південної групи дивізій 12-ої сов. армії, головно 45-та стрілецька дивізія Червоної Армії з Одеси, що наступали проти групи полк. Удовиченка, під проводом командарма Йони Якіра й царського адмірала Німіца, як шефа штабу, переважали 3-тю Залізну стрілецьку дивізію полк. (пізн. ген. Удовиченка) втричі і складалися з дуже запальних і відважних жидівських комсомольців з Одеси, яким у боротьбі проти Армії УНР щиро помагало населення таких містечок, як Копайгород, Шаргород, Крижопіль тощо. Це відома істина з років визвольної війни, шо жидівські з'єднання Червоної Армії билися краще, ніж з'єднання московські. Все ж таки, група Якіра не зуміла побороти 3-ої Залізної стрілецької дивізії ген. Удовиченка, яка власне через свою стійкість у боях отримала почесну назву "Залізної". Але теж і втрати цієї дивізії у цих завзятих боях були найбільші з усіх, що їх українські армії мали у визвольній війні. Ось, напр., у цих боях 8-ий Чорноморський піший полк втратив свого полковника (полк. Євгена Царенка), усіх курінних і більшість сотенних командирів. Існує "школа", що бойовими втратими міряє бойову вартість окремих частин. Якщо так, то 8-ий Чорноморський піший полк був найкращим пішим полком української армії.

З нашого зіставлення бачимо, що тільки правофлангова група, в поході на Київ-Одесу, мала українську команду; командувачами двох інших груп були старшини УГА — німці, і німцями були теж начальники їх штабів (майор Фердинанд Льонер і майор Вільгельм Льобковіц), оба старшини кол. генерального штабу австро-угорської армії. Ці призначення показують, що ще влітку 1919 р. отже через два роки з гаком після всеукраїнських військових з'їздів, українізації дивізій і корпусів кол. російської армії, будівництва регулярної української армії за Центральної Ради й гетьманату, ми не зуміли перебороти в себе недовір'я до "російського" генерала й офіцера. У старшин УГА — німців, це недовір'я могло базуватися на почутті здогадної "вищости" австрійського офіцера над офіцером російським, хоч для таких почуттів не було підстав у фактах. Австро-угорська армія, в ніякому разі, не могла себе уважати кращою армією. Російська армія мала незрівняну кінноту, що в своїй тактиці унаслідувала була бойові лади й

засоби козацької кінноти чи кінноти степових народів, хоч. щоправда, роля кінноти в модерній війні вже кінчалася (але не у війні революційній). Обі армії мали однаково добру артилерію, хоч австрійський гарматний матеріял був кращий. Якщо йдеться про піхоту, то її вартість залежала від регіонального походження цієї піхоти. Чеські полки до маршів своїх оркестр ішли з розвиненими прапорами в російський полон, але судетські й альпейські німці, мадяри й поляки, галицькі "тирольці сходу" билися добре, хоч їм це нерадо признавали "властьімущі". Що ж до боєздатности піхоти російської армії, то дослідник її історії, Н.Н. Головин, залишив нам працю (**Военныя усилия Росии в мировой войне,** т. I, Париж 1939, табл 10), в якій є зведення й мапка процентового відношення числа полонених до бойових втрат для кожної губернії Російської імперії. Чим менше це процентове число, тим краща боєздатність вояків з данної губернії. І так, найбоєздатніші в російській армії були Кубанські козаки, які мали тільки 15 полонених на 100 втрат, далі йдуть Донські козаки (30), естонці (31), українці (32-36), кавказькі народи (32-45) москалі (32-49), волзько-уральські губернії (40-45), білорусини (46-49) лотиші (50), поляки (51-61), литовці (62-67). Серед москалів менші процентові числа виказують ярославці, новгородці й петроградці (32-38), а всі інші понад 40%. Із повищого зведення виникає, що українці виявили, в I Світовій війні, доволі високу боєздатність, зараз після Кубанських і Донських козаків та естонців, або що українець, у чужій армії, завжди був добрим вояком. Коли ж рівняти піхоту російської армії з австрійською, то немає сумніву, що російська піхота була краща своїм бойовим вишколом і бойовим досвідом. Російська імперська армія завжди проти когось вела війну, коли останньою війною Австро-Угорської імперії була війна проти Прусії й Італії в 1866 році, якщо не рахувати партизанської війни в Босні й Герцоговині після її приєднання до Австро-Угорщини. Досвід російської піхоти був кращий, зокрема в ділянці польових фортифікацій, але зате російські генерали прославили себе крайньою байдужністю до втрат свої солдатів. Для російських генералів солдати були "серой скотиной" і їх "жизнь" не вартувала російським генералам, байдуже царським чи совєтським, ні одної копійки. Ще досі згадується повчання ген. Ай-

зенгауера маршалом Жуковим, що найкращим засобом для розмінування замінованих піль, є післати на них одну дивізію піхоти, що її солдати маршуватимуть розтрільною у віддалі 3 метрів солдат від солдата. Цей найдоцільніший і найекономічніший спосів розмінування замінованого поля ,на думку марш. Жукова.

Коротку характеристику австрійської й російської армії закінчуємо ствердженням, що в російській армії погано була поставлена справа забезпечення армії зброєю, муніцією, всяким іншим постачанням. Російська інтендантура була погано зорганізована і ця погана організація була причиною численних надужить до цього, що кожного інтенданта російської армії вважали злодієм або хоч розтратником. Коли ж він був чесний, то він ніяк не міг собі дати ради зі ситемою нахабного хабарництва ("рука руку миє"). Погану славу мали теж інтенданти Червоної Армії й Добрармії, зокрема ці останні. Натомість дуже чесними й працьовитими були начальники Наддніпрянської Армії, полк. Матиясевич і, по ньому, полк. Бандрівський. Останній часто присилав вістового до місцевої галицької команди, щоб позичити... буханку хліба.

Недовір'я до "російського генералітету" й "російського офіцерства" мало глибшу основу і, на жаль, серед нас не знайшлося Л. Троцького, щоб усім політичним діячам утовкмачив у голову преважливу істину, що без армії, зорганізованої на військовий лад, держави ніяк побудувати не можна, а армію можна було побудувати тільки за допомогою воєнних спеціялістів. Коли вже треба було набирати цих спеціялістів, то перш-за-все треба було набрати місцевих людей, з України, головно природніх українців. яких було чимало. Тут не поможуть ніякі нарікання на брак офіцерів, бо в світлі цього резервуару, що його залишила російська армія в Україні (60,000 офіцерів!), ніякого браку не тільки що не було, але була надвишка, яка дозволяла нам провадити їх селекцію. Тільки телеграму: "Чи ви мобілізували всіх офіцерів в Україні?" треба було надати українській військовій владі надовго перед тим, заки надав її Ленін. Але треба зрозуміти, що офіцери є конечним матеріялом для будівництва української армії.

Цього зрозуміння не було і, в 1919 році, ми прийняли були нефаховий, "отаманський принцип" організації нашої армії. Голова Директорії УНР, Володимир Винниченко, в квітні

1919 р., вимагав, щоб "фаховців" з української армії прогнати, старшин набирати з "робітників" і "селян", вишколюючи їх на коротких курсах, або творити старшинський корпус із підстаршин (**Відродження нації**, т. III, ст. 186). З "отаманських загонів" нічого не вийшло, хіба сумна слава про жидівські погроми. Прихід на Україну Української Галицької Армії, зорганізованої на військовий лад, з генералами й сташинами у своєму проводі, значно покращав становище старшин в Армії УНР, але повний голос оце старшинство здобуло щойно в 1920 році, коли в Армії УНР остаточно застосовано модерні методи організації війська. В цьому році, автор цих рядків мав честь служити в Армії УНР до кінця визвольної війни. Добре пам'ятаю своїх тодішних зверхників: генералів і офіцерів. Були це "російські" офіцери, бо "австрійських" офіцерів не було тоді в Армії більше ніж 150-200, але й вони скоро перейшли до Чехословаччини. "Російські" офіцери часто не знали добре української мови й калічили її, але вони продовжували боротися за самостійну Україну, серед дуже важких умов, навіть тоді, коли патентовані українські патріоти з різних соціялістичних партій давно вже позникали з полів боїв. Одні сиділи в Києві й коляборували з московсько-большевицьким окупантом, а інші "репрезентували" нас за кордоном, хоч їхній "репрезентації" гріш була ціна. І тоді, в 1920 році, приглянувшись їм добре, я навчився шанувати й любити цих "російських" генералів і офіцерів. Тоді я зрозумів, що сталася дуже велика шкода для висліду нашої визвольної війни тим, що ми не використали якслід цього великого резервуару генералів і офіцерів, що їх нам в Україні залишила була колишня російська армія. Тепер цю нашу нездатність покриваємо брехнею про "брак" офіцерів. Ні, вони були й власне їм, зокрема "російським офіцерам" в українській армії присвячую цю розвідку.

VI

На закінчення її, бажаю відповісти на таки мною поставлене питання, чи були українські генерали й офіцери, що могли заступити полк. А. Вольфа й ген. А. Кравса у проводі Армійських Груп, що вели наступ на Коростень і Київ? Твердимо, що такі генерали були.

Тут треба таки єказати про наш генералітет, бо справи, що єтосуються організації нашої армії доби визвольної війни, є широкому загалові невідомі або маловідомі. До речі, треба тут підкреслити, що наша "офіційна" історична школа, шо в роках між двома світовими війнами "насвітлювала" історію "визвольних змагань", доволі тут наплутала, намагаючись деякі невигідні собі факти закрити, а інші винести на щит. Через цю плутанину, історію визвольної війни дещо сфальсифіковано, а дещо спримітивізовано.

Приклад I. Муравйов і його 6,000 бійців зайняли Київ (9. II. 1918) тому, що українські полки зі славними іменами українських гетьманів проголосили "невтралітет" і Центральної Ради не було кому боронити. Українські народні маси були несвідомі й не розуміли, шо довкруги них діється, і тому підпали під вплив московсько-большевицької агітації.

Факти: Полків вже не було, вони були здемобілізовані 15 січня. На їх місце ніякої "народної міліції" ніхто не створив. Київ мусів впасти в руки Муравйова, бо військові частини Центральної Ради кинено в повінь демобілізаційної анархії. Агітація не мусіла бути московсько-большевицька, бо могла бути "боротьбістська", бо вже тоді ліві українські есери (Панас Любченко, Олександер Шумський, Михайло Полов та інші члени Центральної Ради) вирішили будувати "радянську Україну" на спілку з московськими большевиками.

Приклад II. Поскільки не було оборонців Центральної Ради, під Крути вийшов Окремий Студентський Курінь Січових Стрільців.

Факти: Під Крути вислано Юнацьку Школу ім. гетьм. Богдана Хмельницького в повному складі (4 сотні, кулеметні команди), до яких приєдналися деякі студенти, шо дружили з юнаками. Ніякого "Окремого Студентського Куреня СС" в природі не було. Тут. М. Порш наслідував тільки прем'єра Керенського, який перед большевиками пробував також рятуватись "юнкрами" офіцерських шкіл. Але Керенський мав ше батальйон войовничих баб (батальйон "смерти" Бочкарьової), яких М. Порш не мав. А втім, що б відбити напад Муравйова повністю вистачав **Звенигородський Кіш Вільного Козацтва**, щотоді мав 20,000 озброєних вільних козаків, а який закінчив свою службу Україні десь в 1923-24 роках як відомий повстан-

ський район — **Холодний яр.** У центрі цього району є с. Мельники, тепер Чигиринського району, в якому поховано 300 загиблих козаків родом з цього села.

Приклад III. Заломання української армії на Лівобережньому фронті в січні 1919 року і її відступ на Правобережжя було спричинене перевагою московсько-большевицьких армій над українською армією.

Факти: Ніякої переваги московсько-большевицьких армій не було; українські війська переважали большевиків удвічі. Причини заломлання українського Лівобережного фронту були такі: (1) Виступи проти українських військ німецької окупаційної армії, якій большевики обіцяли, в низці переговорів, вільний транспорт на батьківщину через Білорусь. Заохочені цим німці викинули українські війська з цілої низки місцевостей на Лівобережжі. Внаслідок німецького ультиматуму мусів покинути Харків Запорізький корпус під командою полк. Болбочана, який, на другий день (3. I. 1919) зайняв 5-ий сов. полк, що прибув поспішним маршем до Харкова з Суджі; (2) Виступи проти українських військ лівих українських есерів ("боротьбістів") і лівих українських есдеків ("незалежників"), які організували повстання проти УНР на Чернігівщині й Полтавщині. Вірні УНР війська, оточені з усіх боків повстанцями (ними командував сотн./полк. М. Шинкар, що був начальником Київської воєнної округи з іменування М. Порша), залишали швидко терен, тікаючи на Правобережжя. На домір зла, "боротьбісти" й "незалежники" перетягнули цілу низку з'єднань Армії УНР на свою сторону. І так вибули з рядів Армії УНР: обі дніпровські дивізії (Зеленого й Данченка), група от. Хименка на Полтавщині, що звела великий братовбивчий бій з Січовими Стрільцями під Гребінкою, і врешті групу от. Григор'єва (15,000) на Херсонщині й Таврії. Поскільки теж частини Сірої й Чорноморської дивізій перейшли були на бік інвазійної армії Антонова-Овсеєнка, Армія УНР, позбувшись майже 40,000 війська зі своїх рядів, була вже в дійсності в меншості, бо перевагу над нею мали вже інвазійні війська. Армія УНР швидко залишила Лівобережжя, здаючи Київ (5. II. 1919) без бою.

Такі факти, але чому ми, здебільша, цих фактів не знаємо? "Офіційна" школа закриває їх з двох причин: (1) Вони показують, що повстання проти Гетьманату було **актом без-**

глузда, а не політичного розуму, що воно було запрошенням большевиків до інвазії України ("під знамйона Петлюри ми послалі всі свої революціонние комітети", писав пізніше Вл. Антонов-Овсієнко), що ми навіть зробили собі ворогів з німців, яких самі запросили на Україну, а які могли нас, деякий час, обороняти в згоді з переможною Антантою; (2) "Боротьбісти" й "незалежники" — це кість від кости, кров від крови української демократії, наші "товариші", безсумнівні "українські патріоти". Хто може сказати, хто був правий у цій дилемі, як бути після скинення Гетьмана? Чи не краще було большевикам допомогти в поширенні аж по Атлянтійський океан, замість обороняти позиції Антанти в Україні й злигуватись з міжнароднім капіталом, який нас не визнає? Бо ж, якщо б большевизм поширився був по Атлянтійський океан і Піренеї, то вся комуна з України перенеслась би до Західньої Европи поглиблювати "революцію", а нас би тут в Україні залишили в спокою. І є тільки одно маленьке "але" в цих міркуваннях: Як з цим поширенням ген аж по Атлянтійський океан, якщо п'ятимільйонна Червона Армія не могла собі дати ради навіть з одною Польшею?!

При цій нагоді годі не згадати цієї кривди, що від цих протигетьманських повстанців, байдуже яких, директорінських, боротьбістських, большевицьких сталася деяким "російським" офіцерам з української армії. Кажемо виразно з української армії, бо всі ці генерали й старшини були іменовані на свої становища Військовим Міністерством Центральної Ради. До речі, схема, за якою будувалась українська армія за Гетьманату, придумана була ще за Центральної Ради. Цю схему придумав був ген. штабу пполк. Олександер Слива-Сливинський, який керував Українським Генеральним Штабом і за Центральної Ради, і за Гетьманату. За Гетьманату був піднесений до ступня полковника. За Директорії УНР, був канцелістом III кляси у Військовому Міністерстві.

І так у повстанні пропали (називаю тільки генералів; на полковників немає в мене місця):

V Армійський Корпус, к-да Чернігів. Директоріянські повстанці арештували комкора V, ген. Дорошкевича і командира 9 — ген. Стефановича-Стасенка й ще цілу низку інших старшин. Дорошкевич й Стефанович-Стасенко брали участь в

українізації XXI корпусу під Ригою, на свої становища були призначені за Центральної Ради.

12 січня, большевицькі Таращанці несподівано зайняли Чернігів. Вони "визволили" арештованих генералів й офіцерів з "петлюрівскої" тюрми і розстріляли їх як "гетьманських офіцерів".

VI Армійський Корпус, к-да Полтава. 29 листопада повстанці полк. Шинкара зайняли Полтаву. Вони розстріляли всіх гетьманських офіцерів, на яких поклали свою руку, між іншими ген. Олександра Слісаренка, комкора VI, який у російській армії був командиром XXVIII українізованого корпусу і входив у склад Української Військової Ради 5-ої Армії Північного фронту.

Ген. Слісаренко був прятелем ген. М. Омеляновича-Павленко, який у Полтаві командував 11-ою пішою дивізією. Ген. М. Омелянович-Павленко і начштабу VI — ген. М. Ґембачів спаслись, бо були в Києві. Ген. М. Омеляновича-Павленка з дуже прикрої ситуації вирятували галичани, забираючи його й ген. Ґембачева до Галичини. Ген. Ґембачів не хотів покинути Галицької Армії вже до кінця війни. Мав "своїх" вже по самі вуха!

У Прилуках повстанці розстріляли комдива 10, ген. Безкровного. Це був кубанський козак, що прийшов служити до української армії.

У Лубнях, директоріянські повстанці розстріляли ген. Олександровича приятеля ген. Петрова, комдива 12.

І коли ми знаємо про цей погром, то таки несовісно говорити нам про минулий "брак" офіцерів для створення української армії. Справді, було б дуже погано, якщо б ми й у майбутньому так ладнали свої воєнно-організаційні справи.

На становища командуючих армійськими групами українські генерали були. Уряд УНР уживав високих генералів до дипломатичних доручень, напр. ген. полк. Дельвіґа, ген. пор. Зелінського, командира Синьожупаників, ген. хор. Сікевича, що брав участь в українізації XXI корпусу. Деяких вищих генералів тримав уряд УНР у військовому міністерстві, але не платив їм генеральських платень, тільки платні канцелістів III кляси, тобто платні підстаршин. Таким канцелістом III кляси був генштабу полк. Олександер Слива-Сливинський, який

був "справжнім" українським офіцером, бо був членом конспіративної організації "Оборона України" ще в 1904-1906 роках. До речі, її члени, знищували російські пам'ятники в містах України, але й творили інші діла, за які був суджений і засуджений пор. Антін Жданович, прізвище якого прийняв був як своє організаційне псевдо недавно померлий голова ПУН-у — Олег Штуль.

Канцелістом III кляси був генштабу ген. полк. Олекса Галкин, який був заступником головнокомандуючого Західнього Фронту в російській армії, шефом Головного Штабу за Гетьманату. Він прийшов до голосу тільки в 1920 році, коли став міністром військових справ УНР і головою її Воєнної Ради. Його замордували большевики у Львові в 1939 році.

Канцелістом III кляси був генштабу ген. полк. Микола Юнаків, у російській армії, командувач 8-ої армії, голова Шкільної Управи Військового Міністерства за Гетьманату. Ген. Юнаків був звичайним професором воєнної історії в російській Миколаївській воєнній академії. Коли прийшла до вирішення справа надрядного військового штабу для об'єднаних українських армій, тобто для **Штабу Головного Отамана,** кращого кандидата над нього не було. Представники УГА сказали виразно: хочемо на цей пост правдивого генерала, можливо з відповідним бойовим досвідом. Військовий міністер, ген. Всеволод Петрів, вийшов на третій поверх будинку військового міністерства і заявив канцелістові III кляси Юнакову, що його іменовано шефом Штабу Головного Отамана.

Чи могли бути українські команданти Армійських Груп? Ось кандидатури: генштабу ген. пор. Олександер Греков, ген. пор. Омелянович-Павленко — обі кандидатури абсолютно багато відповідніші від полк. Вольфа й ген. Кравса. Оба вони були сприйнятливі для УГА, бо були вже її начальними командантами. Але й були інші.

Ось генштабу ген. пор. Сергій Дядюша, за гетьманату комкор I у Житомирі. Коли вибухло повстання проти Гетьманату, наказом по корпусі перевів корпус на бік Директорії УНР. В Армії УНР був командуючим запасних військ УНР.

Ось генштабу ген. пор. Петро Єрошевич, за гетьманату комкор II у Вінниці. Наказом по корпусі перевів корпус на бік Директорії УНР. У російській армії командував дивізією, яка

вирізнилася в Брусіловському прориві, і XI Армійським корпусом, який сам зукраїнізував і з ним прогнав большевиків з Поділля. В Армії УНР командував 1-ою Північною стрілецькою дивізією.

Ось ген. хор. Мирон Колодій, за гетьманату комкор III в Одесі. Його пізніше атакували за ліві погляди і співчування "боротьбістам", а навіть большевикам. Але ніхто чомусь не хотів розуміти, що ці "ліві" погляди українського генерала мали джерело в факті, що "преславний" десант Антанти в Одесі, в очах генерала, що мав змогу обсервувати його зблизька, виявився цілковитим "балаганом" від якого годі було чекати допомоги для визвольної боротьби українського народу. І в цьому ген. Колодій був правий.

Прізвищ можемо назвати ще багато, але пора кінчати. За Гетьманату,комплет української армії визначено на 175 генералів, 14,930 старшин, 2975 військових урядників і лікарів, 291,221 підстаршин і рядовиків. Це на 8 армійських корпусів по дві дивізії піхоти і 4½ дивізій кінноти. Разом мало бути 19 піших дивізій, бо окремо існували ще дивізії Сердюцька, Запорізька й Сіра. З трьох існуючих вже "кошів": Чорноморського, Низового й Січових Стрільців мали бути створені стрілецькі бригади з власними моторизованим транспортом. Наприкінці жовтня 1918 року. Військове міністерство вирішило, що організувати будуть 10 корпусів по 3 піші дивізії, разом 30 піших дивізій.

175 генералів плюс 14,930 старшин — це размо 15,105 старшин. У відношенні до кількости 50,000 це 30.21% використання наявного резервуару. Треба, одначе, сумніватися, чи стільки старшин зумів притягнути до служби в українській армії гетьманський уряд. Звіти німецьких й австрійських обсерваторів в Україні інформують про поступ в організації української армії, але вони ніде не кажуть, що офіцерські кадри українських частин сформовано на 100%. В деяких корпусах справа стояла краще, в деяких гірше, але процент формування старшинських кадрів ніде не перевищав 86-91%.

Після повстання проти Гетьманату, в Армії УНР залишилося, за свідченням полк. Олександра Доценка, адьютанта Симона Петлюри, 5,181 старшит (**УЗЕ**, т. III, ст. 695). Це тільки, що 10.36%. Не треба, одначе, забувати, що за Гетьманату

існувала Інструкторська Школа Старшин, що випустила два турнуси, около 1,200 старшин. Було це, головно, старшини воєнного часу (хорунжі, поручники), що пройшли курси Інструкторські Школи Старшин й набули право служити в армії мирного часу.

В дні 10 листопада 1920 р. у рядах Армії УНР було ще 3,888 старшин, або 7.78% від 50,000. На них кінчається історія "російських" офіцерів в українській армії. Використання їх зменшалося з року на рік, а не зростало як у Червоній Армії. Для потіхи можемо сказати, що мобілізація "російських" офіцерів Добрармією ген. Денікіна теж цілком провалилась в Києві й Одесі. Про це знаємо зі спогадів ген. Денікіна і зі звітів ген. Шіллінга в збірнику документів: **"Гражданская война в Украине."** Ген Денікін чимало рахував на офіцерів Київського району, але їх не дочекався в рядах своєї армії. Ген. Шіллінґ у звіті ген. Денікінові зовсім виразно нарікає, що офіцери до армії добровільно не йдуть, від мобілізації тікають і переховуються, включені в ряди армії — дезертирують. Бо й ми й добровольці забули, що цей "російський" офіцер, — це теж **людина,** яка має свої амбіції і свої цілі. Вона не є автоматом для відновлення трону, імперії, офіцерської касти. Вона почуває себе воєнними професіоналістом, шанує воєнну присягу, вважаючи її "лицарською обітницею", бажає виконувати свою професію вільно, без нахабної соціял-інженерії тих, що маючи свої власні ідеологічні формулки, намагаються впхати в них життя. Власне у нас і в Добрармії ген. Денікіна ці формулки перешкодили викорисати силу, що була потрібна для будівництва армії й держави. **В майбутньому цієї помилки повторити не можемо!**

На цьому й кінчається історія "Російських" офіцерів в українській армії доби визвольної війни 1918-1920 рр.

---

*) Поділ на північну й південну групи дивізій 12-ої сов. армії відомий є зі совєтської документальної літератури. Українські атвори, не виключаючи й атвора цих рядків, вважали раніше, що Одесу обороняла 14-а сов. армія. Насправді вона була вже на денікінському фронті.

Василь Верига

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ЇХНІ ПРОГРАМИ

(Продовженя з В. К. ч. 5-6/77)

З проголошенням демократичного ладу в межах Російської імперії, в Україні почали творитися політичні партії і появилася українська преса. Українські партії були соціялістичного — лівого та демократичного — правого напрямків. Під соціялістичними партіями треба розуміти такі, які базують свою політичну програму на теорії, що всі основні засоби виробництва, матеріяльних дібр мають бути власністю держави, а не приватних осіб чи корпорацій. Ліквідація приватної власности, а зокрема засобів виробництва, — твердять соціялісти, — усунула б визиск людини людиною і спричинилася б до справедливого розподілу національного доходу поміж усіми громадянами держави. Але й самі соціялістичні партії також різнилися між собою, здебільша у питанні, як осягнути свою ціль. Одні, умірковані, бажали осягнути це еволюційним способом при помочі усвідомлення покривджених суспільних кляс з одного боку та демократичного вибору керівних органів держави з другого. Інші, були більш радикальні у підході до цього питання, пропаґували збройний переворот — революцію та фізичну ліквідацію багатших суспільних верств, т. зв. "буржуїв" і "капіталістів" — власників засобів виробництва, і самим перебрати владу в державі і контролю над тими засобами. На переломі XX-го ст. гасло "соціялізм" було дуже модне і вважалося за "поступове".

Це був час, коли кожний, що бажав якоїсь зміни в суспільстві, називав себе соціялістом Коли ж хто називав себе інакше, того вважали реакціонером, назадником і буржуєм, який бажає повороту зненавиджених порядків за царських часів. Цим і пояснюється те, що деякі партії, які не мали нічого спільного з соціялізмом, додавали до своїх назв ще і прикметник "соціялістична" партія. З уваги на це, не всі ті, що себе називали соціялістичними партіями, мали у своїй програмі повище наведені точки. Треба одначе підкреслити, що так ліві, як і праві, політичні партії збігалися в багатьох програмо-

вих завданнях, як наприклад, одні й другі вимагали парляментарно-демократичного устрою в Україні і всіх громадянських свобід; восьмигодинного дня праці для робітників, державної охорони та забезпечення робітників у разі нещасливих випадків і т. п.

Були одначе деякі програмові питання, в яких оба ці табори різнилися. Тоді, як усі праві партії мали у своїх програмах створення в Україні автокефальну православну церкву, то соціялісти були за відділенням церкви від держави.[19]) Одні й другі пропагували земельну реформу, але праві ішли за ліквідацію великих земельних посілостей через викуп землі від її власників, а ліві були за конфіскату землі державою та безплатний розподіл поміж бідніших і безземельних селян. Одначе і вони не мали всі однакового пляну у цьому відношенні. Загалом можна сказати, що чим "лівіша" партія, тим ближче стояла вона до повної "соціялізації", яку найпослідовніше проповідували соціялісти-революціонери, що були найлівішими.

Але найбільша різниця між "правими" і "лівими" партіями була у сфері політично-національній. Соціялістичні українські партії за основу своєї діяльности брали суспільну клясу, а демократичні — національну. Тоді як клясові різниці та антагонізми є головною базою в роботі соціялістичних партій, то національна єдність та компроміс між клясами в ім'я національно-державної ідеї — це загальні підвалини праці правих організацій і партій, і навіть ціллю самого їхнього існування.[20]) Це найкраще показалося на діяльности цих партій, а зокрема на поступуванні їхніх провідників, про що мова буде далі.

Тоді як соціялістичні партії змагали до захоплення влади у державі в свої руки, праві партії були більш толерантні до своїх партнерів зліва і зовсім не заперечували ані права на їхнє існування, ані права участи у державній структурі, як це робили соціялісти у відношенні до багатших верств. Під цим оглядом праві партії були вповні демократичні і тому й називатимемо їх демократичними у противагу до соціялістичних, які прямують, за своєю програмою, до цілковитої контролі державно-народного життя.

---

[19]) В. Андрієвський. До характеристики українських правих партій. Берлін, 1921, стор. 6.

[20]) Там же, стор. 7.

I. Демократичні партії

Крім святочних маніфестацій та віч, які вітали новий лад в межах кол. Російської імперії, а втому і в Україні, почалися також різні професійні, станові та партійні з'їзди і конференції, які були зумовлені новими політичними обставинами. Перший великий з'їзд у Києві в днях 25-26 березня (7-8 квітня) 1917 р. зорганізувало Товариство Українських Поступовців, на який з'їхалось кілька сотень цвіту української інтелігенції, "люди, що винесли на собі весь дотеперішній український рух".[21]) Цей з'їзд ухвалив, щоб ТУП перемінити в партію з соціялістичною програмою, щоб притягнути до себе якнайширші кола прихильників. У зв'язку з тим, 8 квітня 1917 року ТУП перейменовано на Союз Українських Автономістів Федералістів, а згодом слово "автономістів" заступлено словом "соціялістів" і так на політичній арені з'явилася Українська Партія Соціялістів Федералістів (УПСФ), у скороченні "с-ф" або "ес-ефи" тобто "соціялісти-федералісти". З усіх членів ТУП тільки один Євген Чикаленко не погодився із новою соціялістичною програмою партії і відмовився від членства в новосформованій УПСФ.[22])

До центрального комітету УПСФ були обрані Василь Біднов, професор Духовної Семінарії в Катеринославі, Дмитро Дорошенко, історик і публіцист, Сергій Єфремов, публіцист і літературознавець, який пізніше став головою президії ЦК Партії. Ця партія складалася виключно з української інтеліґенції поміркованих соціяльних і політичних поглядів, які з соціялізмом не багато мали спільного. До найвизначніших членів УПСФ належали Олександер Лотоцький, Сергій Шелухин, Кость Мацієвич, Максим Славінський, Андрій Ніковський, Олександер Шульгин, Вячеслав Прокопович, Андрій Вязлов та багато інших світочів української науки. На початку належав тут і проф. М. Грушевський, але пізніше перейшов до УПСР.

Політичною плятформою партії була а) автономна Україна у складі демократичної Російської федерації, а в слід за тим б) підтримка Тимчасового уряду в Петрограді. В дійсності члени цієї партії не були жодними соціялістами з переко-

---

[21]) Дорошенко. Недавнє минуле, стор. 90.

[22]) Там же, стор. 91.

нання. З'їзд ТУП випустив відозву, в якій, згідно зі своєю політичною плятформою, закликав населення України підтримати Тимчасовий Уряд а також складати пожертви на український національний фонд, засновувати українські школи, "Просвіти", підтримувати українську пресу й готуватися до установчих зборів".[23])

Пресовим органом УПСФ був щоденник "Нова рада", якої редакторами були А. Ніковський та С. Єфремов.

Соціялісти-федералісти (ес-ефи), як партія інтелігенції зі своєю поміркованою програмою, не мала великих впливів у селянських масах і тому не могла відіграти і не відіграла рішальної ролі в Центральній Раді пропорційно до її інтелектуальних якостей.[24]) У Центральній Раді УПСФ рахувалася найбільш правою партією.

Українська Демократична Хліборобська Партія була заснована на Полтавщині весною 1917 р. з ініціятиви братів Шеметів і 29 червня гого ж року відбула вона свої установчі збори у місті Лубнах при співучасти 1500 селян-господарів та 20 поміщиків. На цих зборах була схвалена політична програма партії, якої головними точками були: а) Суверенність українського народу; б) Збереження приватної власности, яка повинна охоронятися законом, як основа народного господарства; в) парцеляція та викуп великих земельних маєтків для задоволення потреб малоземельних селян. В руках попередніх власників мала залишитися така кількість землі, яку встановить український сойм (парлямент), прийнявши до уваги потреби сільського господарства та державні інтереси.[24]а)

Ця партія скоро зискала популярність серед селян Полтавщини, Херсонщини, Харківщини, Катеринославщини й частинно Поділя, але вона не мала змоги запустити коріння серед селянських мас цілої України.[25])

---

[23]) Киевская Мысль, ч. 84. 1917, цит В. Кедровський. 1917 рік, стор. 60.

[24]) Дорошенко: Недавнє минуле, стор. 157.

[24]а) П. Христюк: Матеріяли і замітки до історії української революції, 1917-1920 рр. Нью-Йорк. Вид-во Чарторийських, 1969, кн. 2, далі: Христюк. Матеріяли).

[25]) М. Шкільник: Україна у боротьбі за державність. Торонто, 1971, стор.

Головним ідеологом був Вячеслав Липинський, а провідними членами Віктор Андрієвський, В. Шкляр, М. Боярський, брати Володимир і Сергій Шемети та ін. Пізніше до неї перейшов з УСДРП також і Дмитро Донцов. Тому що УДХП була партією багатших селян та поміщиків, вона не була допущена до Центральної Ради, де всі впливові місця здобули ліві соціялістичні партії, які хоча й називали себе демократами, але не поводилися по-демократичному. У висліді цього УДХП, яка в дійсності заступала інтереси найважливішої суспільної верстви України, не мала навіть можливости висловити свою опінію на справи, які заторкували більшість хліборобського населення.[26])

Українська Партія Соціялістів Самостійників (УПСС) складалася переважно з військовиків або колишніх членів Української Народної Партії (УНП). Тому, що члени УПСС вимагали створення самостійної української держави, їх популярно називали самостійниками. Хоча її члени під керівництвом Міхновського брали активну участь у всіх революційних перемінах в Україні і, в дійсності, виявили себе більшими революціонерами, ніж котранебудь інша партія, вони оформили себе дещо пізніше. Перший губерніяльний з'їзд вони відбули 6 листопада в Полтаві, а всеукраїнський з'їзд щойно 30 грудня 1917 р. в Києві. Цей з'їзд схвалив програму, що "визнавала соціялістичний ідеал, як єдиний, котрий може знищити сучасний капіталістичний устрій, збудований на насиллі, примусі, нерівності й пануванні". Далі програма говорила, що "фабрики і заводи мусять належати українцям-робітникам, а земля українцям-хліборобам.[26a])

Вже в квітні 1917 р. соціялісти самостійники зорганізували в Києві на площі св. Софії своє власне велике віче, на якому з головною промовою виступив Микола Міхновський. Він підкреслював, що єдність нації мусить стояти понад групові інтереси, а відокремлення від Росії та самостійність України — це історичний висновок в існуючій революційній ситуації. Обговорюючи практичні питання, перед якими стояла Україна, Міхновський, поруч із самостійністю України, затор-

---

[26]) Андрієвський: До характеристики.

[26a]) Д. Дорошенко: Історія України 1917-1923. 2 вид. Нью-Йорк, 1954, т. I.

кнув і релігійне питання, домагаючись реорганізації православної церкви в Україні у формі української автокефалії із власним патріярхом на чолі.[27])

УПСС займала непримириме становище до Москви й у своєму партійному органі "Самостійність" пропаґувала творення національної армії, раціональні соціяльні реформи, а пізніше, виступила проти земельного закону Центральної Ради, який ліквідував приватну власність землі. Крім того соціялісти самостійники вимагали зміни складу Центральної Ради, в якій переважали скрайньо ліві елементи й не все поводилися по-демократичному. Пізніше самостійники виступили також проти скликання Українських Установчих Зборів тому, що вибори депутатів до них відбувалися в ненормальних обставинах (деколи на територіях зайнятих большевиками), які не сприяли інтересам українського народу.[28])

Головними діячами УПСС, або як їх у скороченні називали — соціялістів-самостійників, були д-р Іван Луценко з Одеси, ген. Олександер Греків, полк. Олександер Шаповал, проф. Тимченко, Олександер і Павло Макаренки, Опанас Андрієвський. Душею та ідеологом партії був Микола Міхновський. Це була невелика чисельно партія прямо тому, що вона не кидала демагогічних кличів, щоб захопити широкі селянські маси. Проти неї завзято виступали і соціялісти-революціонери і соціял-демократи, які не поділяли самостійницьких ідей — УПСС.

До бльоку демократичних партій належали ще і Українська Трудова Партія (УТП) та Українська Федеративно-Демократична Партія (УФДП). УТП складалася в основному з трудової інтеліґенції, з кіл кооперативних діячів. Її очолював Федір Крижанівський, який був членом Центральної Ради та заступником її голови. Ця партія була чисельно невелика і проіснувала недовго. УФДП мала поміркованy соціяльну програму й тому була принципово проти самостійности і пропаґувала федерацію України з демократичною Росією. У проводі цієї організації стояли видні діячі київської "Старої Громади", як Володимир Науменко, Іван Лучицький. Володимир Ігнатович та ін.

---

27) Ковалевський, цит. праця, стор. 259-260.

28) М. Шкільник, цит. праця, стор. 44.

В деяких частинах України існували через деякий час ще й льокального характеру партії, як наприклад, Українська Радикально-Демократична Партія на Полтавщині, не соціялістична по своїй програмі, яка безуспішно намагалася утворити у Полтаві "загально-український союз, щоб стати до виборів усім українцям спільно, але українські соціялісти відмовились, кажучи, що вони можуть заключити союзи і виборчі бльоки тільки з соціялістами, хоча б і іноплеменними по клясовому принципі, а не національного".[28а)] Ця, як і подібні їй інші партії, звичайно перестали існувати з першим приходом большевиків з початком 1918 р.

Поміж усіма демократичними партіями, за виїмком соціялістів-самостійників, що вимагали проголошення самостійної української держави, великих програмових чи тактичних розходжень не було. Всі вони обстоювали демократичний устрій України і всі громадянські свободи, що дозволяли б на всесторонній розвиток усім громадянам України. В цих партіях скупчувався найвідоміший тоді і творчий елемент, що ніс на своїх плечах весь тягар процесу українського національного відродження. Їхній федералізм виходив радше із практичних заложень ніж політично ідеологічних. Після проголошення IV Універсалу Центральної Ради усі вони погодилися із новими обставинами тим більше, що власне тої "демократичної Росії", про яку вони завжди говорили, не було.[28б)]

Найстаршою українською соціялістичною партією була Українська Соціял-Демократична Робітнича Партія (УСДРП) у скороченні "с-д" або "есдеки", яка постала на III-му з'їзді Революційної Української Партії (РУП) в грудні 1905 р. Ця нова партія відкинула гасло РУП "самостійної України" бо, за словами її ідеолога і голови Дмитра Антоновича, "національне питання вигадала буржуазія, щоб затемнити самосвідомість пролетаріяту" і, як це він твердив, національне питання, як таке взагалі не існує.[29)] УСДРП прийняла марксівську ідеоло-

---

[28а)] В. Андрієвський: З минулого, Берлін, Українське Слово, 1923, т. I, част. I, стор. 76.

[28б)] Шкільник, цит. праця, стор. 40; Дорошенко, Історія України, 1917-1923, т. I, стор. 54.

[29)] Ковалевський, стор. 254.

гію, "хоча вона не мала великих шансів прищепитися на українському ґрунті"[29]а) і пішла на повну співпрацю з Російською Соціял-Демократичною Робітничою Партією, а пізніше фактично злилася з нею і, як окрема партія, перестала існувати в 1907 р.

На своїй конференції в перших днях квітня 1917 р. Українська Соціял-Демократична Партія видвигнула, як це говорилося в резолюції, "давнє домагання партії — автономію України". Одночасно схвалено піддержати "принцип федеративної будови російської демократичної республіки і піддержувати автономічні змагання інших націй".

З кінцем березня 1917 р. УСДРП почала видавати свій власний пресовий орган "Робітничу газету", якої редактором був Володимир Винниченко, відомий уже тоді український письменник. Головними діячами цієї партії були, крім В. Винниченка, згаданий уже Дмитро Антонович, Михайло Єреміїв, Андрій Лівицький, Ісаак Мазепа, Борис Мартос, Симон Петлюра, Микола Порш, Лев Чикаленко, Валентин Садовський, Йосип Гермайзе, Михайло Ткаченко та інші. Тому що УСДРП ширила ідеї РСДРП з українською закраскою, вона без великих зусиль знайшла прихильний відгук серед молодшої української інтеліґенції та студентства, що тоді захоплювалося соціялізмом та марксизмом. Вже в самих початках української національної революції вона стала другою щодо чисельности українською партією, а її члени зайняли ключеві позиції в Центральній Раді.

УСДРП вважала себе партією робітничої кляси в Україні, подібно як і її посестра РСДРП, але вона не зуміла наблизитися до українського робітництва і не багато зробила, щоб об'єднати його під своїм проводом та включити український пролетаріят в активну боротьбу за визволення України.[30]) Знаючи, що більшість українського пролетаріяту була зрусифікована, українські есдеки не видавали ані газет, ані відозв у російській мові. В той спосіб зрусифікований робітник залишався під впливом ворожої українському рухові московської

---

[29]а) Г. Юртик. Перший Симферопільський полк. Літературно-Науковий Вістник, р. 22, т. 79, г. 79, стор. 39.

[30]) Андрієвський: До характеристики, стор. 12.

пропаганди. Що більше, "УСДРП йшла слідами політики Російської соціял-демократії (в меншовицькому й большевицькому крилах)" і не відважувалася переступити рямці т. зв. "загально-російської революції".[31])

Найбільшою з усіх була Українська Соціял-Революційна Партія у скороченні ес-ери (УПСР), яка оформилася щойно 4-5 (17-19 н. ст.) квітня 1917 р. і програмово була споріднена з Російською Соціял-Революційною Партією. На своєму з'їзді в останніх днях липня переглянула свою політичну програму і схвалила змагати до перетворення Російської імперії на "демократичну федеративну республіку", в якій трудові маси могли б відповідно підготуватися "до захоплення політичної влади й переведення шляхом диктатури революційної демократії повного суспільного перевороту в ім'я остаточного визволення трудящих і установлення соціялістичного ладу".[32]) Провідними членами були: Микола Ковалевський, Левко Ковалів, Павло Христюк, Олександер Севрюк, Володимир Залізняк, Микола Шраг та інші. Усі вони були молоді інтеліґенти та студенти перших курсів університету, віком до 25 років. Було серед них і декілька старших громадян, як наприклад, Микита Шаповал, Никифор Григоріїв, а пізніше долучився до них і проф. Михайло Грушевський. Більшість її провідних членів виховувалися під впливом російських соціял-революціонерів, (а дехто й належав таки до РСРП, але їх там відштовхнуло іґнорування українських національних інтересів), але ще без життєвого досвіду. Хоч українські "есери" відокремилися від російських, в основі їх ідеології лежали ідеї і гасла партії російських есерів, як наприклад, аґрарна програма, яка базувалася на ґрунті російських "общин", які в Україні якщо і були то нанесені силою московським урядом.

УПСР була проти відокремлення від Росії і, подібна як УСДРП, пропагувала створення автономної України у федерації з Російською демократичною республікою. Вона, як і російські есери, вважала себе заступницею інтересів більшости селянства як суцільної кляси й вимагала перевести соція-

---

[31]) Ю. Дивнич. На іспиті великої революції 1917-18 — 1948. Видавництво "Україна", 1949, стор. 46.

[32]) Програма УПСР. Вільна Спілка, ч. 3, 1927-29, стор. 17.

лізацію державних, кабінетських та панських земель в українському "земельному фонді", з якого мали розподіляти для трудового користування через громадські організації.[33])

(д. б.)

[33]) А. Ігрізов. "Селянський рух 1917 р. на Київщині". Літопис революції, т. 4. 1931, стор. 15.

Фейлетон

Ро-Ко

«П'ЯТИДЕСЯТНИКИ»

Мій приятель і я зараховуємо себе до «п'ятидесятників» і то тих, що здоганяють не тих славних поетів з України, але тих літніх. Але мій приятель ніби забув рахувати до шідесят і з кожним роком стає запальгивішим спортсменом. Влітку він грає завзято в теніс. Часто так запалиться, що забуває, що йому легше було б записатися в поети, ніж спорсмени. А взимку він завзятий відбиванкар. Влітку ще пів біди, бо до теніса потрібно тільки одного партнера, але взимку мене біда не проминула, бо до відбиванки потрібно бодай шість осіб. А що їх, разом з моїм приятелем, було тільки п'ять, я мусів їх виругувати й іти з ними грати на шостого, бо інакше нігого з того було б не вийшло. Біда тільки, що в мене не пропало погуття громадського обов'язку.

Так я сповняв свій громадський обов'язок, аж щось мені в крижах сталося. Я не міг випростатися і ледве ходив до роботи. Так тиждень один, і другий і третій, а біль не минає. Що ж, треба піти до лікаря. Тепер все це даром, все оплагує соціяльне забезпегення.

Пішов я до свого знайомого лікаря, також товариша минулих літ. Заходжу в його кабінет сів на крісло й гекаю. А він погав мені говорити про своїх хворих і жалітися, що йому пацієнти вмирають. Говорить так з п'ятнадцять хвилин і не питається, що мені болить. Аж я сам змінив розмову на іншу тему і кажу:

— Чи ти знаєш, пощо я сюди прийшов?

— Ні, не знаю, — каже він. — Розкажи.

Хог-не-хог розповів я свою пригоду з відбиванкою і крижами. А він мені сказав, що він таку саму біду має, але не з відбиванки, тільки це йому сталося, коли пхав авто. І цей біль його вже кілька місяців переслідує.

Ого, — думаю і вголос кажу:

— А що з моїми крижами?

— О, з твоїми крижами? — ніби здивувався доктор. — Скидай краватку, сорочку, підсорочку, черевики і шкарпетки.

Я нічого не розумів, але слухняно виконав розпорядження.

— А тепер лягай на тапчан, — наказав він.

Я ліг, а він взяв якусь стеблину й почав мене лоскотати по п'ятах і під пальцями. Спочатку я витримував, а згодом почав вголос сміятися. Це втішило доктора й він радісно сказав: «Нічого поганого, як ти так смієшся».

— Як я не маю сміятися? Я маю лоскоти, — промовив я крізь сміх і сльози. Тепер щойно я зрозумів значення поезії Лесі Українки «Я буду крізь сльози сміятись».

Доктор трішки застановився і сказав: «Я мушу тебе післати до ляборатори».

Зібрався і пішов до ляборатори. Коли тільки там увійшов, якась молода ляборантка наказала мені: «Розбирайтеся!»

— Зовсім? — спитався я.

— Скидайте краватку, сорочку, підсорочку, черевики і шкарпетки, — розказала вона тоном капраля з польського війська, хоч сама виглядала більше на китайку, ніж на польку.

Пощо мені було вбиратися? Міг я так з одного на другий поверх перескочити, тим більше, що людей в коридорі не було. Але я слухняно все виконав. Положили мене знову на тапчан, обліпили клеєм моє тіло і попричіпали до нього в різних місцях якійсь дроти. Хоч ці дроти щохвилини відпадали, проте ляборантка щось крутила в якихось апаратах і по якої пів години відпустила. Пішов я додому, а біль в моїх крижах не зникає один тиждень, і другий і третій.

Не витримав я врешті і знову пішов до свого лікаря. Тим разом я прямо зайшов в кабінет і запитався:

— Як результат з лябараторії?

— О, зараз подивимося, — Він витягнув плік паперів з шафки і почав на них дивитися. — Ти забагато їш м'яса, — сказав енергійно, — мусиш менше їсти м'яса.

— М'яса? — питаю здивовано. — Я м'яса не люблю й можу з гордістю зарахувати себе майже до травоїдних тварин. Хіба часом в гостях на кусок ковбаси злакомлюся. — Ні! — я катеґорично відповів.

— Гм... — каже доктор. Так показує машина. — А цікаво, — він продовжує, — ти так багато п'єш, а маєш таку здорову пеґінку?

— Я п'ю? — здивувався я ще більше. Вже двадцять років не п'ю, хіба в гостях попросять. — Це також так машина показує? — питаю.

— Ні, це я так сам собі подумав. Тепер всі п'ють. — То, ти кажеш, не їси м'яса і не п'єш? — ще раз запитався ніби дивуючись. — А що в тебе болить?

— Нічого. — відповів я рішуче, коли подумав, що зараз знову мусітиму скидати краватку, сорочку, підсорочку, черевики і шкарпетки. А потім може знову мусітиму йти до лябораторії. — Нічого, —цей раз — сказав, — я тільки прийшов тобі сказати галльо. І хоч мені біль почав ще більше докучати, я встав і вийшов.

Мені далі докучає біль, але я не маю відваги знову вибратися до лікаря, хоч це нічого не коштує. А з свого досвіду можу тільки пораду дати іншим «п'ятидесятникам» і «шестидесятникам»: Не дайтеся намовити грати відбиванки чи іншої гри своєму найближчому другові, навіть тому, що вас на фронті вирятував від ворожих куль. А як будете йти до лікаря з болем у спині, плечах чи голові, не забудьте помити ноги і вдягнути свіжі шкарпетки. Бо ніхто не знає, що вас там чекатиме.

НОВІ КНИЖКИ

Drew Middleton, Can America win the next war? New York, Scribner, 1975. 271 p.

Автор, колишній воєнний кореспондент, а тепер військовий спеціяліст "Нью-Йорк Тайм-у", оцінює дуже песимістично вислід можливої майбутньої війни поміж Америкою й її союзниками з одної сторони та Совєтським Союзом і його сателітів з другої. На його думку червоні військa залиють Західню Европу протягом одного місяця. Свої невеселі проґнози атвор базує на незаперечних фактах: американська армія в Німеччині не надто чисельна й до того розташована на слабих вихідних позиціях, не зможе протиставитися довго навалі совєтських дивізій. Червоні танки кращої бойової конструкції, як також і своїм великим числом (СССР продукує річно 8.000 танків, а американці 500) впораються легко з американськими танковими з'єднаннями. Англійська морська фльота, за плечима якої ховалася Північна Америка в двох останніх війнах, матиме в совєтській модерній фльоті грізного противника. Американська армія, хоч із великим боєвим досвідом із в'єтнамської війни, не встигне на час перекинути до Европи своїх стратеґічних резерв Можливо, що в найближчих роках Америка й змогла б виграти атомову війну з Росією, але це була б тільки "Пирова перемога", в якій переможця стрінула б така сама доля що й переможеного.

Грізною хворобою, яка роз'їдає американську збройну силу, це дефетизм породжений в'єтнамською невдачою. Пацифістичні настрої в американських академічних установах довели до незвичайного зменшення старшинського резервового корпусу. Расова ненависть в армії, фльоті та літунстві, підсичувана систематично деякими колами, являється також грізним ворогом американського вояка. Автор, мабуть, пам'ятаючи добре бурхливі демонстрації проти війни у В'єтнамі, сумнівається, чи Америка зможе об'єднати всі свої сили в війні проти червоного противника. А це був би тільки один крок до програної.

Цікаво почути, що думає автор про "хворобу" червоних дивізій На його думку, червоні літуни ніяк не дорівнюють американським літунам і НАТО, коли ходить про бойовий вишкіл. Червоні піхотинці, держані під постійним наглядом політруків у повній ізоляції від цивільного населення, не дуже то вдоволені своїм щоденним життям у Східній Німеччині. Червоній армії дуже бракує також бойового досвіду, який можна б було здобути в якійсь "в'єтнамській" авантурі. Ледве чи зможе Москва покладати великі надії на допомогу Варшавського союзу, вояки якого ще добре пам'ятають про події у Будапешті та Празі. Найслабшим місцем Червоної армії автор уважає постачання (в час наїзду на Чехословаччину Червона армія "змобілізувала" від галицьних колгоспників не тільки трактори, але й бочки), яке ще й досі залежить

цілком від залізничного транспорту. А цей засіб постачання зможуть легко спаралізувати ворожі літаки. Краще озброєння і кращі харчі, які дістаються елітним дивізіям КҐБ, підривають мораль реґулярних частин. Якщо росіянам навіть і пощастить здобути частину Західньої Европи, то в цей самий час місцеві партизани атакуватимуть надто розтягнене вороже постачання. До того Червона армія, стрінувшись віч-на-віч із високим життєвим стандартом західніх европейців, не віритиме більше пропаґанді своїх політруків, що може довести до непередбачених наслідків.

Коротко кажучи: автор передбачує причини Третьої світової війни, порівнює бойові спроможності наземних військ, танкових з'єднань, літунства, атомової зброї обох ворожих бльоків; він бере також до уваги психологічні, соціяльні, економічні та політичні моменти обох ворожих собі таборів, які можуть мати вирішальний вплив на вислід майбутньої війни.

Дисидентський рух, про який часто згадується в Москві, на думку автора, не має ще до сьогодні будь-якого впливу на мораль червоного бійця.

Впадає в очі те, що автор ані словечком не згадує про національну проблему народів Совєтського Союзу. А ці поневолені народи напевно кинуть свій меч на терези смертельного змагу поміж Заходом і Сходом. Цей меч являється якраз найгрізнішою зброєю супроти червоного імперіялізму. Здається, що автор не знає нічого про останній похід гітлерівських полчищ на Схід, у якому також зіґноровано самостійницькі аспірації поневолених Москвою народів.

В. Сірський

40-ліття СВЯЩЕНСТВА
о. крилошанина ЮЛІЯНА ГАБРУСЕВИЧА
— капеляна Головної Управи Браства Колишніх Вояків І УД УНА

В неділю 17 липня 1977 парафія церкви Преображення Г.Н.І.Х. в Тандер Бей влаштувала величавий ювілей 40-ліття свещенства свойому парохові о. дек. Ю. Габрусевичові.

Ювілей складався з двох частин: Архієрейської Служби Божої та ювілейного бенкету в репрезентаційному готелі.

Полева Служба Божа на оселі УРС "Верховина". У вишиваному фелоні о. Юліян Габрусевич. З ліва о. Б. Левицький, а з права о. В. Стебельський.

Архиєрейську Службу Божу відслужив Преосвященний Владика Кир Ізидор Борецький в асисті 6-ьох священиків. Прекрасну проповідь виголосив Владика Кир Ізидор.

Ювілейний бенкет відбувся в Роял Едвард готелі. Було виголошено багато привітів, а також відчитано із 86 письмових привітів, тільки кілька, в тому: від Їх Блаженства — Бла-

женнішого Патріярха Йосифа, Премієра Онтаріо В. Дейвіса, Головної Управи Братства Колишніх Вояків І-ої УД УНА, СВУФ і інші. При кінці бенкету о. Ювілят подякував Високопреосвященному Владиці Кир Ізидорові, всім Духовним Отцям, Дост. Мейрові міста В. Ассефові, Послові М. Геннессей і всім гостям та Ювілейному Комітетові за зразкове приготування і переведення ювілейних святкувань.

Враження з ювілейних святкувань будуючі. 40 літ на службі Богові й свойому Народові — це доволі довгий шлях, на якому Отцеві Ювілянтові прийшлось перенести хрести-терпіння, небезпеки життя і скитання по широкому світі. Треба мати глибоку й сильну віру і палку любов до Бога і України, щоб у важких хвилинах, витримати і не заломитися. Ці сильні прикмети духа належать до людей сильної волі, глибокої віри в Правду Божу і Правду України. І наш Отець Ювілят до таких людей й саме належить.

Бажаючи всеціло віддатись на службу народові вступив до Української Дивізії як полевий духовник, і ніс моральну потіху і розраду — друзям боротьби — дивізійникам. В дивізійних рядах втішався Отець Ювілят пошаною, а то й щирою приязнею.

Будучи у Віндсорі, о. Ювілят брав живу участь у житті Браства І УД УНА. І в 1966 році, на основі прохання Головної Управи Браства Колишніх Вояків І УД УНА, коли то її головою був д-р Мирослав Малецький, що якийсь час був з Отцем Ювілятом в одній частині, Високопреосвящений Владика Кир Ізидор доручив о. деканові Ю. Габрусевичові взяти "на себе обов'язок капеляна Братства". Отець Ювілят і тепер далі прямує цим почесним шляхом служби Богові і України. Він не лише є взірцевим душпастирем, який дбає про вірних парохії і про лад і порядок в ній як і в деканаті, але також бере живу участь в суспільно-громадському житті.

П.

ЧИ ВИ ПРИЄДНАЛИ ХОЧ ОДНОГО ПЕРЕДПЛАТНИКА ДЛЯ "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"?

З життя Комбатантських Організацій

"ВЕЧІР ВОЯЦЬКОЇ ДРУЖБИ" в РОЧЕСТЕР

Вечір відбувся 10-го грудня 1977 р., заходом місцевої Станиці Брацтва І-ої У. Д. УНА при співучасті відділу ОбВУА, станиці бувших вояків УПА, всечесних Отців трьох Українських церков і гостей української громади в Рочестері, Н. Й.

Члени Станиці Браства І УД УНА — з представнинами ОБВА і УПА — в Рочестері. По середині сот. М. Мартинець з дружиною.

Під час вечора в залі удекорованій хрестами боєвих заслуг і відзнаками українських збройних сил (мистецька робота Є. Загачевського), відзначено 60-ліття відродження Українських Збройних Сил, вдумливою промовою голови станиці Степан Ольшанського.

В другій частині вечора вшанували сот. Мирослава Мартинця, видатного старшину — боєвика та військового публіциста. Відзначення його хрестом Українських збройних Сил провів старшина Чорноморської Фльоти УНР полк. Василь Пилипенко. Вечір закінчили піснею: "Хто живий в ряд ставай".

В. Білан

25-ЛІТТЯ СТАНИЦІ БРАТСТВА Ст. КЕТЕРИНС І-ої УД УНА

В суботу, 29 жовтня 1977 р. Станиця Братства кол. вояків І-ої УД УНА відзначила 25-ліття свого існування. Вранці о. декан М. Комар відправив Службу Божу і Панахиду в церкві св. Кирила і Методія. Увечорі відбувся бенкет в Чорноморському домі при вул. Веланд, в якому крім членів Станиці та друзів-побратимів з Гамільтону й Торонта, участь взяла громадськість Ст. Кетренс.

Головний стіл в часі святкувань 25-ліття Станиці Браства І УД УНА в Ст. Катерінс. Від ліва: Д. Казанівський, В. Пласконіс, о. д-р Н. Комар, мґр. В. Верига, п-на Б. Долішна, О. Гаврилишин, п-ні М. Долішна, адв. Б. Долішний К. Кобилецька, Н. Кобилецький.

Голова Станиці, О. Гаврилишин, відкрив бенкет і попросив однохвилинною мовчанкою вшанувати героїв, які віддали життя за свою батьківщину. По вечері господар бенкету Н. Кобелецький представив почесний стіл (див. світлина), а Кость Фіцик представив визначних гостей і представників від організацій біля інших столів.

От. М. Комар привітав Станицю Братства з ювілеєм, згадав її засновників і заохочував до дальшої праці. Краля осіннього фестивалю Ніяґарського півострова - Богданна Долішня, зложила побажання учасникам. В. Пласконіс вітав Станицю від Української Стрілецької Громади. Казанівський відчитав привіти від патріярха Йосифа та інших організацій.

Згодом К. Фіцик представив головного промовця, Василя Веригу, голову Крайової Управи Братства. В. Верига у своїй промові підкреслював, що творення Дивізії було національною дією, яка безсумнівно стреміла до здобуття української держави й тому ще досі наші вороги, особливо росіяни перемовчуванням, перекручуванням фактів стараються затерти цю подію в в пам'яті нашого народу.

Д. Ковч своїм виступом з жартами розвеселив публіку. О. Гаврилишин подякував присутнім за участь, а організаторам за допомогу. Молитви відмовив о. М. Комар.

По бенкеті відбулася забава.

М. Таной

ВІДЗНАЧЕННЯ 35-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ

Плянують відзначення 35-річчя створення Української Дивізії

Центральні відзначування 35-річчя створення Української Дивізії у 1943 р. відбудуться з рамени Головної Управи Братства кол. вояків І-ої Української Дивізії Української Національної Армії та Крайових Управ Братства ЗСА і Канади в суботу й неділю 13 - 14-го травня 1978 р. на оселі УНС "Союзівка".

Програму святкувань намічено та устійнено на спільних нарадах поширених Президій Головної Управи Братства та Крайової Управи ЗСА, що відбулися 29-го січня в Нью Йорку та 25-го лютого у Філядельфії під проводом голови Головної Управи д-ра Романа Дражньовського.

У програмі ювілейних відзначувань намічено в суботу 13-го травня о 2-ій год. по пол. поширене Ювілейне Пленарне засідання Головної Управи Братства з участю представників Крайових Управ ЗСА і Канади та поодиноких Станиць, а після того о 6-ій год. вечора Ювілейний Бенкет та від 9-ої години вечора дивізійні вечорниці до гри оркестри "Дніпро" кол. дивізійника О. Строцького.

Ювілейний Бенкет почнеться коротким словом відкриття та дивізійним апелем, що його переведе голова Головної Управи Братства д-р Роман Дражньовський, а в дальшій програмі передбачається святочне ювілейне слово, короткі привіти центральних і крайових організацій й установ та мистецька програма в оформленні Ореста Ґоґо-Слупчинського з участю дивізійних мистецьких сил.

В неділю 14-го травня перед полуднем буде відслужена Служба Божа в намірені Українського Народу й Війська з участю кол. воєнних капелянів Української Дивізії та Панахида за поляглих і померших вояків Дивізії.

В часі обидвох днів буде відкрита Дивізійна Виставка знимок, карток та видань.

Зголошення на нічліг і побут на Союзівці, як також тільки на участь лише у ювілейному бенкеті без нічлігу, треба пересилати безпосередньо на адресу Управи Союзівки. Дальші подробиці святкувань будуть подані в оголошеннях у пресі.

О. Л-ий

СТАНИЦЯ в СТ. КЕТЕРИНС, КАНАДА

Дня 26 лютого 1978 р. Станиця відбула Річні Загальні Збори в присутності 22-ох членів і чотирьох гостей та започаткувала нове чвертьстоліття.

Присутними на Зборах були: представник Крайової Управи Братства пор., Б. Співак, представник з Гамільтону, перший голова нашої Станиці Р. Самотулка і представники Відділу УСГ Пласконіс В., Гайдук І., і Чайківський Д. Зборами проводила Президія: пресідник Казанівський Д., секр. Чорнописьний М. і Такой Н.

Перебіг Зборів і дискусія мали товариський характер.

Перевибрано з малими змінами ту саму Управу:

Голова. Гаврилишин Ом., заст. Криницький Б., секр. Фіцик К., касієр Деркач В., член Управи Кобилецький Н., культ-осв. реф. Пришляк Б. і Стасів Ст. Контрольна Ком. Чорнописький М., Скотів М. і Салітринський Фр.

Збори одноголосно одобрили внесок Д. Казанівського спонзорувати освіту студіюючого українця у Бразилії.

К. Ф.

Примітна редакції: Торонтонська Станиця перебрала під опіку одну ученицю вже два роки тому.

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

Від 1-го лютого до 31-го березня 1978 р. одержали ми вплати на розбудову журналу від слідуючих передплатників та прихильників:

П-ні Катря Рибалт, Парма, в пам'ять мужа св. п. пор. Ярослава Рибалта	100.00
П-во Стефанія і Зенон Команецькі, Клівленд, замість квітів на могилу св. п. Я. Рибалта	10.00
П-ні Емілія Калужняцька, п-во І. Рудницькі і п-ні Теодора Коцько в пам'ять св. п. сот. Теодозія Калужняцького **по дол 10.**	30.00
Станиця Братства - Рочестер, частина чистого доходу із вечорниць "Червона Калина"	100.00
о. капелян Юліян Габрусевич - Тандер Бей	35.00
Д-р І. Ярош - Ірвінґтон	20.00
Вол. Галушка - Чікаґо	12.00
Генерал Михайло Крат - Детройт, д-р П. Таращук - Монтреал, М. Котис - Австралія, М. Дубівка - Кармат, Р. Юшкевич - Детройт. М. Костишин - Торонто, Б. Ковальчук - Торотно, І. Носик - Торонто, І. Скоморох - Чікаго, В. Палієнко - Торонто, **по дол. 10.**	100.00
Д-р С. Ґамула - Сарнія, М. Процакевич - Торонто, Т. Огородник Гамілтон, М. Елиїв - Нью Йорк, О. Ворик - Детройт, д-р В. Прокопович - Детройт, К. Григорович - Нью Йорк, д-р Р. Цурковський - Торонто, **по дол 7.**	56.00

М. Шведів - Едмонтон, Ст. Цимбала - Нью Йорк, **по дол. 6.**	12.00
В. Захарчук - Вінніпеґ, В. Смігуровський - Парма, А. Грицина - Торонто, В. Качала - Оттава, М. Оглюк - Рочестер, І. Забитовський - Ветерсфілд, Й. Вишневецький - Нью Йорк, В. Бідула - Актон, Т. Пасічняк - Саскатун, Б. Кандюк - Дженсон, о. М. Головінський -Барнесборо, П. Лобай - Клівленд, Р. Будзяк - Детройт, Б. Федик - Розелле, В. Мазяр - Мейплвуд, Я. Скоморох - Чікаґо, **по дол. 5.**	80.00
о. д-р І. Біланич - Бервік, В. Дубик - Торонто, сот. П. Іванів - Торонто, В. Сорока - Філядельфія, Л. Бекесевич - Торонто, **по дол 4.**	20.00
М. Форемський - Парма, Я. Кернякевич - Вікторія, **по дол. 3.**	6.00
Р. Стахів - Гамілтон, Д. Баковський - Тандер Бей, В. Сорочак - Чікаґо, В. Самсон - Монтреал, Р. Баран - Вінніпеґ, Р. Олесницький - Австралія, К. Бородайко - Чікаґо, В. Питловський - Ст. Джон, д-р М. Брик - Йорктон, М. Борисюк - Стемфорд, п-ні Г. Бонк - Торонто **по дол. 2.**	22.00
Разом	**588.00**

Пересилаємо наше співчуття Родинам та приятелям св. п. пор. Ярослава Рибалта та св. п. сот. Теодозія Калужняцького.

За вплати на пресовий фонд всім дуже дякуємо. Просимо і на будуче пам'ятати, що потребуємо Вашої допомоги для вдержання та розбудови журналу. Зокрема поновно заклинаємо Управи Станиць Братства, щоб призначували частину своїх приходів для скріплення Вашого журналу. Поширюйте ВІСТІ КОМБАТАНТА між членством Станиць та Відділів комбатантських організацій. Приєднуйте нових читачів та передплатників.

Адміністрація В. К.

Ті, що відійшли...

пор. ВОЛОДИМИР КЕРОД

Несподівано 1 лютого ц. р. помер поручник Володимир Керод.

Під час панахиди редактор Микола Галів представив Керода як щирого і відданого приятеля, скромного, готового робити прислуги другим.

На цвинтарі говорив д-р Роман Дражньовський, — голова Братства кол. вояків І-ої Дивізії УНА. Він прощав Керода, як члена Головної Управи і дякував йому за працю, яку покійний виконував.

Під час тризни перший прощав покійного сот. Богдан Підгайний, з Канади, від канадських дивізійників і Крайової Управи, від членів Капітули пропам'ятих дивізійних відзначень, членом якої Керод був від 1949 року і від членів т. зв. Крайового Зв'язку.

Керод, вихованець Львова, працював серед наших ремісничих кругів як член ОУН. А в 1941 році, з доручення ОУН пішов на Східні Землі. На Волині попав в руки Ґештапо і опинився в таборі полонених. Чудом врятував життя і коли почали організувати нашу дивізію, зголосився одним з перших. По рекрутському вишколі і підстаршинській школі, післали його до старшинської школи зв'язку.

Керод пережив всі веселі і сумні часи нашої дивізії і як англійський полонений опинився в Ріміні. В таборі полонених належав до екзекутиви ОУН, яка мала великий вплив на формування і розвій життя наших полонених.

Це був час, коли більшовицька місія хотіла забрати нашу дивізію "на родіну". Майже всіх старшин відділено від

стрільців, але сітка ОУН виконала свою роботу. За її ініціятивою залягли стрільці на брамі так, що танки мусіли б переїхати через них.

Тітовці домагалися видачі старшин армії Михайловича. Керод був також вмішаний в плян їхньої втечі.

Коли ж дійшла вістка, що його дружина і син находяться коло Мюнхену, Керод звільнився в нашій команді і втік з табору.

Провід ОУН доручив йому переїхати до Мюнхену і перебрати референтуру зв'язку при "КЗ" (крайовий зв'язок). Це була дуже законспірована і відповідальна робота. Треба було вивчити радистів, навчити їх різних кодів, вивчити безпеку і приготовити радійові апарати, залежно від дороги зв'язкових

ОУН мала свою радіову станцію в Арденах у Бельгії. Вистарався був її сот. Карло Мулькевич, член бельгійського протинімецького підпілля у християнсько-ліберальному уряді. Коли ж до влади прийшли соціялісти, вони сконфіскували станцію і Керод опинився в бельгійській тюрмі...

В Америці, куди тяжко було Керодови дістатися і де вже жила його родина, активізувався Керод в нашому Братстві. З члена в станиці вибився він на члена Головної Управи.

Редактор Євген Стахів попращав Керода від середовища ЗПУГВР, професор Лабунька згадав покійника як відданого приятеля в біді, а Теодор Чіх колишній організаційний референт ОУН в рімінському таборі, розказав про цікаву і небезпечну роботу з Кедром в підпіллі ОУН.

В Нью Йорку залишилися його дружина Ірина, син Адріян та дочка Іванка.

Б. П.

Степан ЛЕБЕДЬ
1923-1977

29 листопада 1977 р. відійшов у вічність по довгій і важній недузі бл. п. Степан Лебедь, ст. десятник Леґіону Дун (Дружина Укр. Націоналістів), довголітній член ОУН.

Народився 21 грудня 1923 р. у селі Дуліби, Стрийського повіту. Будучи юнаком включився у ряди молодіжнього товариства "Соніл" та хору "Боян" у Стриї.

У 1941 році доповнює ряди Леґіону ДУН, переходить фронт, перше розброєння, опісля знову фронтову службу до остаточного розброєння Леґіону німцями у січні 1943 р.

У Канаді з 1950 р. остаточно поселився у Торонті, де він разом з

дружиною Теодосією та синами Зеноном та Андрієм провадить примірне життя укр. християнської родини. Був членом мужеського хору "Прометей" активно працював у Пласт-Прияті.

Похорон відбувся 2 грудня 1977 з церкви св. Миколая на кладовище Парк Лавн при численні участі громадянства та друзів.

Інж. Гриць ВАСИЛЕВСЬКИЙ
1901-1977

Інж. Гриць Василевський, 75, уродженець Михалькова б. Одеси, помер дня 14 лист. 1977 в лікарні в м. Гарісбурґ, Па.

Покійний був хорунжим кінноти в армії УНР і нагороджений орденом Залізного Хреста за участь в боях в зимовому поході в 1920 р.

Після 30 місяців інтернування за дротами в Польщі, втік до Чехословаччини, де закінчив інженерні студії та працював на пості інженера державних робіт.

Залишив Прагу в 1945 р. і в роках 1946-1947 працював для Амер. Армії в м. Реґенсбурґ в Баварії.

Від 1948 р. проживав з родиною в США. Тут працював як інженер в плянуванні та побудові мостів, останнім часом як інженер-сеньйор мостобудівництва в Департаменті шляхів Пенсильванського стейту.

З відходом на пенсію в 69 р. життя по 18 літах дістав від свого відділу праці грамоту-подяку.

Покійний був членом Асоціяції Американського "Конкрейт Інстітют"; Професійних Інженерів Пенсильвенії, Гарізбурґзької Асоціяції Закордонної Політики; належав до місцевої кат. церкви й 251-ого Відділу Українського Народ. Союзу.

Інж. Г. Василевський відомий як активний громадський діяч, що не жалів часу й енерґії, щоб писати сотні листів й інформувати про піднесвільне становище України американську пресу й політичних діячів.

Він до останньої хвилини життя не склав зброї, лише шаблю заступив словом у змаганні проти червоної Москви в обороні своєї України, яку так гарячо любив.

Залишив дружину Єлисавету, сина Юрія та дочки Емму й Гелену.

Похоронений на цвинтарі в Оберлін, Па., дня 17 листопада 1977.

М. Ш.

Степан ШТОГРИН
1922-1978

4 січня 1978 р. в "Гендерсон" лічниці в Гамільтоні після довгої і важкої недуги на 56-му році життя помер член станиці Братства 1-шої УД УНА в Гамільтоні.

Степан Штогрин народився в селі Дзвінях пов. Чортків. Гімназію закінчив в Станиславові, а відтак студіював на Львівському університеті медицину. Коли формувалася Українська Дивізія "Галичина", покійний вступив до неї добровільно, а по скінчені вишколу був санітарем. По звільнені з полону еміґрував до Канади.

Покійного Степана похоронено за нашим військовим звичаєм при участи членів Станиці. На цвинтарі його прощав голова Станиці П. Кицінський.

Стеля Остапчук перевела збірку — замість квітів на могилу —яка принесла $119.00 Її розділено: "Гомін України" $20.00, Патріярхат $20.00 "Вісті Комбатанта" $20.00 та на фонд інвалідів $59.00

П. К.

Альфред КОЗАК
1894-1978

Ділимося з українським громадянством сумною вісткою, що у вівторок, дня 3 січня 1978 р. помер нагло в Детройті на 85 році життя патріярх родини Козаків (старший брат ЕКА,) сл. п. Альфред Козак, чотар УГА, учасник наших визвольних змагань, адміністратор журналу "Лис Микита", представник Львівського Т-ва "Карпати" в Стрию, ред. "Стрийської Думки", голова "Сокола" в Стрию, один з директорів "Маслосоюзу в Стрию, та член багато інших організацій і установ. Останньо голова Відділу ОБВУА в Детройті.

Замість квітів на могилу покійного, складаємо $20 на патріярший фонд.

Управа Відділу ОБВУА,
Детройт

НАМ ПИШУТЬ

У ч. 4 В. К. за 1977 р. п. Ю. Т. Крохмалюк в дописі "З боїв проти збройного підпілля" мильно подає, що "Залізняка" у Польщі засуджено на досмертню в'язницю. Суд у Перемишлі засудив його на кару смерти; кару виконали. "Залізняк" не скористав з права "ласки" і не просив о заміну на досмертню тюрму; також і не сказав "останньою слова". Не покорився — загинув як герой.

Прикро здивувало мене, що п. Орест Корчан-Городиський у своїй статті "Україніка у польському центральному архіві у Варшаві", ч. 4. В. К. за 1977 рік (стор. 39 ряд. 18) "бере до **уваги**", що на землях на захід від Сяну у 1939 р. **майже не було українців (?!)**

Поґратулювати п. Городському за знання, а Вам, Шановна Редакція, за дописувача в його особі.

з побажанням **Юліяна Яр**

На думку спеціялістів із Пентаґону, совєтським науковцям вдалося запустити в космос нову потужної сили ракету, завданням якої є при допомозі лазарових променів вправлятися у збиванні ворожих ракет і сателітів. Департамент оборони США інформує, що СССР уже від довшого часу випробовує цю антисателітну зброю, щоб нею можна було збивати ворожі сателіти у міжпланетарних просторах. Американські джерела, які заподали вперше цю новину кажуть, що Москва перегнала США у цій ділянці, бо США ще не мають досі зброї, якою можна було б зістрілювати сателітів у космосі. Але із Пентаґону заподають, що над такою зброєю розпочали приспішено працювати ракетобудівельні спеціялісти.

CONTENTS
